

Sisekaitseakadeemia

Justiitskolledž

Villu Kurviste

KINNIPEETAVATE SUHTLEMINE MEEDIAGA

Lõputöö

Juhendaja:

Kaimar Karuauk

Kaasjuhendaja:

Kersti Kurviste BA

Tallinn 2008

ANNOTATSIOON

Kolledž Justiitskolledž	Kuu ja aasta Mai 2008
Töö pealkiri Kinnipeetavate suhtlemine meediaga	
Töö autor: Villu Kurviste	allkiri:
<p>Villu Kurviste lõputöö on kirjutatud teemal „Kinnipeetavate suhtlemine meediaga” (2008).</p> <p>Lõputöö on 44 leheküljel ja koosneb 2 osast. Lõputöö koostamisel on kasutatud 22 allikat. Lõputöö on kirjutatud eesti keeles. Võõrkeelne kokkuvõte on koostatud inglise keeles.</p> <p>Lõputöö eesmärgiks on luua selgust kinnipeetavate ja meedia vahelise suhtluse keerukuses, vaadelda sellega kaasnevaid eetilisi konflikte ja erinevaid probleeme, mis võivad tekkida sellise kommunikatsiooni käigus.</p> <p>Lõputöö ülesanne on selgitada välja antud teema kitsaskohad ja pakkuda võimalikke lahendusi, loomaks paremat õhkkonda justiitssüsteemi ja meedia vahelisele suhtlusele.</p> <p>Lõputöö teoreetilises osas on kajastatud mitut eri vaatenurka kinnipeetavate ja meedia vahelisest suhtlusest, selle keerukusest ja võimalikest erinevatest ohtudest, mis antud valdkonda ohustavad.</p> <p>Lõputöö uurimuse osas on kasutatud 2 uurimismeetodit, kvalitatiivset uurimismeetodit juhtumiuuringu näol ja kvantitatiivset uurimismeetodit ankeetküsitluse näol. Uurimisalusteks olid üldsuse hulgast vabalt valitud inimesed, kes ei olnud seotud vanglasüsteemi ega justiitssüsteemiga, selliseid isikuid osales uuringus 63. Parema ülevaate saamiseks osalesid uuringus ka ajakirjanikud, kes andsid olukorrale oma hinnangu.</p> <p>Uurimuse tulemusena sai selgeks, et vanglasüsteemi ning seetõttu ka justiitssüsteemi maine ei ole hea ning seda saaks muuta läbi meedia, kuid enne tuleb parandada suhted meedia ja justiitssüsteemi vahel.</p>	
Võtmesõnad : Vangla, kinnipeetav, meediasuhtlus, mainekujundus.	
Keywords : Prison, prisoner, media communication, reputation.	
Säilitamise koht:	
Kaitsmisele lubatud:	
Juhendaja allkiri:	

SISUKORD

ANNOTATSIOON.....	2
TABELITE JA JOONISTE LOETELU	4
SISSEJUHATUS.....	5
1. SUHTLEMINE, INIMESE VAJADUS SUHELDA	7
1.1 Kinnipeetavate suhtlemine meediaga – kas vanglaväline suhtlemine?	9
1.2 Kinnipeetava suhtlemise piiramine meediaga	10
2. MEEDIA ROLL MAINEKIJUNDUSES.....	12
2.2 Vanglate läbinähtavuse printsiip.....	16
2.3 Meedia takistamine kinnipeetavaga suhtlemisel.....	18
2.4 Reeglid meediasuhtlusel	21
2.5 Riigiasutuste usaldusväarsuse uuring	23
2.6 Pressi eetika – ajakirjanduse hea tava.....	25
2.7 Vangla koostöö meediakanalitega	29
3. UURIMUS	31
3.1 Eesmärk	31
3.2 Meetod	31
3.2.1 Valim	32
3.2.2 Uurimuse tulemused	33
KOKKUVÕTE	43
SUMMARY	44
KASUTATUD KIRJANDUS.....	45
LISAD.....	46

TABELITE JA JOONISTE LOETELU

Tabel 1. Avaliku teenistuse asutuste usaldusvääruse uuring	24
Tabel 2. Uuringus osalenute jaotus	33
Joonis 1. Ajakirjandus ei kajasta vanglates toimuvat objektiivselt	34
Joonis 2. Minu arvates vanglate suhtes on avalikkusel põhjendamata eelarvamused	34
Joonis 3. Olen kindel, et vanglates on olukord tunduvalt hullem, kui ajakirjandus seda käsitleb	35
Joonis 4. Olen kindel, et ajakirjandus käsitleb vanglates toimuvat liiga karmilt ja kohati tõde moonutades	36
Joonis 5. Ajakirjanduses kirjeldatud vanglate töövõidud on propaganda ega kajasta täit tõde	37
Joonis 6. Ajakirjanduses kirjeldatud kõik halb ja negatiivne vanglate teemal ei kajasta täit tõde	37
Joonis 7. Liiga palju on eelarvamusi vanglate ja vanglateenistuse negatiivsuse kohta. Olukord vanglates on tunduvalt parem	38

SISSEJUHATUS

Käesolevas lõputöös käsitletakse Eesti vanglates kinnipeetavate isikute suhtlemist meediaga. Lõputöö teema valiku tingib asjaolu, et vangistusõiguses puudub sisuliselt selge ja ühene regulatsioon meedia ja kinnipeetava isiku suhtlemise valdkonnas, mistõttu autor pidaski vajalikuks seda käsitleda, avada diskussioone ja luua sellesse valdkonda teatavat selgust. Antud teema käsitlemine on väidetavalt oluline Justiitsministeeriumi avalike suhete talituse seisukohalt, ka vanglate arvates vajaks antud valdkond arutlust.

Lõputöö autor hindab antud teema aktuaalsust kõrgelt, kuna tajutavad kommunikatsioonihäired meedia ja kinnipeetavate isikute või vanglate vahelises suhtlemises on uus nähtus, mille alguseks võiks tinglikult lugeda 2007.a esimest poolaastat.

Milles seisneb siis nimetatud teema peamine probleem? Vanglate tegevuse ja vangide kinnipidamise tingimuste kajastamine on avalikku huvi silmas pidades küllaltki olulise tähtsusega. Probleemaatiliseks muudab teema aga asjaolu, et samas peaks kaitsma ka kannatanute ja kinnipeetavate isikute endi õigusi ja inimväarikust. Oluline tähtsus on kindlasti professionaalsetel ametnikel ja ajakirjanikel, kes ei lase vääril ja ebamoraalsel materjalil avalikkuse ette jõuda. Mõni kinnipeetav võib antava intervjuu ajal anda ebamõistlikku, -olulist ning -vajalikku informatsiooni, solvata või ähvardada kedagi, anda vääril ja moonutatud informatsiooni, mille ümberlukkamiseks ja avalikkuse ees faktidega tõeseks muutmine kujuneks ametivõimudele väga töömahukaks ja kohati keeruliseks.

Lõputöö eesmärgiks on luua selgust kinnipeetavate ja meedia vahelise suhtluse keerukuses, ning vaadelda sellega kaasnevaid konflikte ja erinevaid probleeme, mis võivad tekkida sellise kommunikatsiooni käigus.

Selleks kirjeldab autor mitmete reaalse näidete varal seni meedias kajastatud uudislugusid kinnipeetavate isikutega, kusjuures kajastatu on sageli põhjustanud hilisemaid raskeid tagajärgi.

Lõputöö autor viib läbi uurimuse, milles osalevad nii ajakirjanikud kui ka üldsuse hulgast juhuslikult valitud inimesed, et selgitada välja, millise mulje on ajakirjandus jätnud ühiskonnale ja milliseid muudatusi oleks vaja teha, loomaks vanglasüsteemist ja justiitsüsteemist tervikuna paremat üldmuljet.

1. SUHTLEMINE, INIMESE VAJADUS SUHELDA

Suhtlemine on inimestevaheline teabe ning infovahetuse mõjutamise protsess, mille käigus toimub suhtluspartnerite tajumine, tundmaõppimine, hindamine, suhte loomine ja sotsiaalsete suhete jalule seadmine.¹

Suhtlemisel on tänapäeva ühiskonnas märkimisväärselt suur roll, sest enamik teabest liigub mööda erinevaid suhtluskanaleid:

- a) erinevad massikommunikatsiooni vahendid – televisioon ja ajakirjandus.
- b) sotsiaalne suhtlemine – suhtlemine erinevate inimgruppide ja rahvuste vahel.

Inimene vajab suhtlemist ning soovib olla osa sotsiaalsest kooslusest. Inimene soovib olla osa ühiskonnast, omandades ja jagades informatsiooni. Soovides olla hea suhtleja, eeldab see häid teadmisi, kuid lisaks eelnevale peab oskama huvitavalt rääkida ja omama oskust hästi kuulata.²

Suhtlemine jaguneb kolmeks:

- I- kommunikatsioon ehk teabe edastamine
- II- pertseptsioon kui vastastikune tajumine
- III- interaktsioon kui vastastikune mõjutamine

Suhtlusvahendid jagunevad verbaalseteks (sõnaline) ning mitteverbaalseteks (mittesõnaline) ja osaliselt ka olfaktorseteks (individuaalne lõhn, parfüüm, alkoholilehk), ning taktilseteks (käepigistus, kompamine, patsutus õlale). Arvatakse, et mitteverbaalsete suhtlusvahendite osakaal võib olla isegi kuni 85% tervest suhtlusprotsessist.

Suhtlemisetappe saab jagada kolmeks:

- a) suhtlemise alustamine
- b) teabe edastamine,

¹ Nurmoja, M. 2002. *Suhtlemispsühholoogia*. Tallinn: Sisekaitseakadeemia.

² Rees, N. 1995. *Head kombed*. Tallinn: Kirjastus Perioodika.

c) suhtluse lõpetamine

Suhtlemise põhioskusteks on kuulamine, eneseväljendus, eneseavamine. Mõnele on need kaasa antud, teistel tuleb need omandada.

Suhtlemisel kinnipeetavatega on väga oluline hoiduda erinevatest suhtlemistõketest, vastasel juhul ei ole tagajärjed prognoositavad.

Olulist rolli intervjuus kinnipeetavaga võivad mängida järgmised tegurid:

1. Suhtlemistõkked, mis on tingitud keskkonnast ja situatsioonist: keelebarjäär, kehv kuuldavus, halb käekiri, erinevast staatusest ning pädevusest tingitud iseärasused.
2. Teate edastaja loodud suhtlemistõkked: eelarvamused, monotoonne suhtlusviis.
3. Teate vastuvõtjast tingitud suhtlemistõkked: liialdatud ootused, üleolevus, võimalik kerge ärritatavus mingi konkreetse teema osas.³

Suhtlemise kestel on suur tähtsus teabe tõlgendamisel. Informatsiooni ja teabe tõlgendamine on igal inimesel individuaalne ja on seotud mitmete erinevate teguritega nagu vanus, sugu, kultuuriline kuuluvus, haridus jne. Kehakeelel on samuti suur tähtsus teabe tõlgendamisel, eriti kui inimene on ebalev saab sellest aru spetsialist kes temaga suhtleb.

Pole välistatud, et mõnikord saadakse üksteisest valesti aru, sest ei ole võimalik edastada teavet nii, et sealt puuduks väikseimgi viga. Nii võib mõnel sõnal olla mitu tähendust ning kui rõhuasetus on valel sõnal, siis võib muutuda terve lause tähendus. Seetõttu on suhtlemisel kinnipeetavatega soovitatav kasutada lihtsaid lauseid, vältimaks arusaamatusi ja sellest tulenevalt hilisemaid tagajärgi.

³ McKay. M Ph. D, Davis. M Ph. D, Fanning. P. 2000. *Suhtlemisoskused*. Tartu: Väike Vanker.

1.1 Kinnipeetavate suhtlemine meediaga – kas vanglaväline suhtlemine?

Euroopa Vanglareeglistiku II osa artiklis 24.12 on kinnipeetavate suhtlemist meediaga kirjeldatud järgmiselt:

- *vangidel võimaldatakse suhelda meediaga juhul, kui see ei ole keelatud kaalukatel põhjustel, silmas pidades ohutuse ja julgeoleku säilitamist, avalikku huvi ning ohvrite, kaasvangide või vanglaametnike puutumatuset kaitset.*

Inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni artikkel 10, mis käsitleb sõnavabadust nähakse ette:

1. *Igäihel on õigus sõnavabadusele. See õigus kätkeb vabadust oma arvamusele ja vabadust saada ja levitada teavet ja mõtteid ilma võimude sekkumiseta ja sõltumata riigipiiridest. Käesolev artikkel ei takista riike nõudmast raadio-, televisiooni ja filmiettevtete litsenseerimist.*
2. *Kuna nende vabaduste kasutamisega kaasnevad kohustused ja vastutus, võidakse seda seostada niisuguste formaalsuste, tingimuste, piirangute või karistusega, mis on fikseeritud seaduses ning on demokraatlikus ühiskonnas vajalikud riigi julgeoleku, territoriaalse terviklikkuse või ühiskondliku turvalisuse huvides, korratuste või kuritegude ärahoidmiseks, tervise või kõlbluse või kaasinimeste reputatsiooni või õiguste kaitseks, konfidentsiaalse teabe avalikustamise vältimiseks või õigusemõistmise autoriteedi ja erapooletuse säilitamiseks.*

Kinnipeetavate aktiivne suhtlemine vangistusõiguses on sätestatud Vangistusseaduse (edaspidi VS) §23 Kinnipeetava vanglavälise suhtlemise eesmärk; §24 Kinnipeetava lühiajalised kokkusaamised; §25 Kinnipeetava pikaajalised kokkusaamised; §26 Kinnipeetava kokkusaamised kaitsja, advokaadist esindaja, vaimuliku, notari ja oma riigi konsulaartöötajaga ja §28 Kirjavahetus ja telefonikõned.⁴

⁴ Vangistusseadus

Kinnipeetavate vanglavälise suhtlemise eesmärgiks on VS §23 lõike 1 kohaselt soodustada kinnipeetava kontakte perekonna, sugulaste ja teiste lähedaste inimestega, et vältida kinnipeetava sotsiaalsete sidemete katkemist. Sama § lõikes 2 on sätestatud, et vangla peab soodustama kinnipeetava vanglavälisist suhtlemist.

Käesoleva lõputöö autor ei leia ühtegi mõistlikku põhjendust, et üldjuhul kommunikatsioon kinnipeetava ja meedia vahel võiks suhtestuda VS §23 õigusnormiga, seda välja arvatud juhul, kui kinnipeetav ise oleks professionaalne ajakirjanik, kellele lähedased inimesed ja sotsiaalsed sidemed (pikaajalised kolleegid, peretuttavad, sõbrad) oleks meediaga tihedalt seotud.

Eelpool loetletud teisedki VS §-d ei käsitle, milliseid norme või sätteid peaks vangla rakendama kinnipeetava ja meedia vahelises suhtluses või selle takistamises. Seepärast ongi ainsateks kanaliteks, mille kaudu kinnipeetav saaks suhelda meediaesindajaga, ainult lühiajaline kokkusaamine, telefonikõned ja kirjavahetus.

Vangistusseaduse ükski säte ei näe ette olukordi, et vangla peaks või saaks korraldada muul võimalusel kinnipeetava ja pressipoolse silmast-silma kohtumisi, näiteks telekaamerate või reporterite magnetofonide ees.

1.2 Kinnipeetava suhtlemise piiramine meediaga

Üks tähtsamaid aspekte, kus peaks piirama kinnipeetava ja meedia suhtlust, on võimalikud juhtumi asjaolud, kus näiteks kinnipeetavale teadaoleva kriminaaluurimise info võib sattuda kolmandatele isikutele. Samuti tulenevad piirangud Isikuandmete kaitse seaduse sätetest, mis käsitlevad lubamatutena olukordi, kus delikaatsed isikuandmed võiksid sattuda asjaga mitteseotud kolmandate isikute kätte.⁵

Problemaatilise olukorra loob Isikuandmete kaitse seaduse §11 lõige 2, kus on sätestatud, et isikuandmeid võib ilma andmesubjekti nõusolekuta ajakirjanduslikul eesmärgil töödelda ja avalikustada meedias, kui selleks on ülekaalukas avalik huvi ning see on kooskõlas ajakirjanduseetika põhimõtetega. Paradoksaalne on mõista, et avalikkuse ülekaalukas huvi

⁵ Isikuandmete kaitse seadus

kinnipeetavate ja vanglate tegevuse vastu tõenäoliselt tõuseb seda enam, mida rohkem piirata kinnipeetavate ja meedia vahelist suhtlust. Käesolevas arutluses oleva teemaga haakub uus mõõde – *ajakirjanduseetika* põhimõtted.

Avalikul huvil peatudes võiks ju mõista maksumaksjat, kes tõenäoliselt tahaks teada, kuidas riik tema maksuraha kasutab kinnipeetavate ja vanglatega seotud kuludes. Seetõttu on igati põhjendatud meedia poolne argument, et kinnipeetavate eluolu vanglas on alati kõrgendatud avaliku huvi objekt.

Peamiseks probleemiks, mis käesoleva lõputöö teemaga seondub, on aga tegelik riigivõimu argument – kinnipeetava osavalt esitatud ja moonutatud pooltõe või lausvale veenev ümberlükkamine on vanglal, vanglasüsteemil või ka vanglavälisel isikul sageli keeruline ja energiamahukas. Ikka ja alati leiduks näiteks interneti kommentaatoreid või muid paranoilisi isikuid, kes vanglasüsteemi poriga loopivat kinnipeetavat tõenäoliselt usuksid ja omakorda eksitaksid lugejate arvamust vanglatest.

Sageli on enda süütuse tõestamine oluliselt raskem ja keerulisem, kui alusetu ja ebaõiglane süüdistamine ja selle kergekäeline uskumine. Niisiis lisandub *ajakirjanduseetika* ja *avaliku huvi* kõrvale kolmanda olulise mõõtmena *mainekujunduse* mõiste.

2. MEEDIA ROLL MAINEKUJUNDUSES

Mitte ilmaasjata ei kutsuta ajakirjandust riigis *neljandaks võimuks*, seda peale rahva, presidendi ja kohtuvõimu. Meedial on võime tõsta inimesi ja sündmusi tähelepanu keskpunkti või teha kriitikaga kõike ja kõiki maatasa nii, et üldsus usub, mida neid uskuma pannakse.

Ajalehe Pärnu Postimees kolumnist Karol Kallas on oma artiklis „Neljanda seisuse võlu ja valu“ kirjutanud, et ajakirjandus on kui areen, kus peaks selgeks saama, mille nimel võitlus käib. Ajakirjanik on kui *gladiaator*, kes astub areenile „poliitiliste metslaste“ vastu.⁶

Ajakirjandusele on veel omistatud ülistavaid nimesid nagu *rahvateenrid; ühiskonna üllas valvekoer; ajakirjandus on üks kultuuri osa*, jne. Kauaaegne Postimehe ajakirjanik Anton Jürgenstein (1861-1933) on öelnud, et „*ajakirjanik on kui kass, kes kukub alati käppadele*“.

Kas aga ajakirjandusse suhtutakse tänases Eestis samaviisi ülistavalt, kui eelkirjeldatud nimed seda arvata laseksid? Halvakõlalised nimed, nagu *paberimäärija; tindisolkija; kollane ajakirjandus; kirjandus on kunsttükk aga ajakirjandus tilu-lilu; ajakirjandus on ajakirjanike liivakast*, esindavad teistsugust arvamust.

Tänane Eesti Vabariigi President Toomas-Hendrik Ilves on seminaril „Eetika ja internet“ öelnud järgmist: *Ajakirjanduse kohta käival väljendil "neljas võim" pole kolme võimu printsüübiga suurt midagi tegemist, mistõttu peaksid Eesti ajakirjanikud mõtlema ümber oma rolli ühiskonnas. Eesti ajakirjandus mõtleb nii sügavalt, et on neljas võim, et nad ei tegele enam asjadega.*

Presidendi sõnul on ajakirjandus sellises seisus, et „*ta laseb esimesel, teisel ja kolmandal võimul defineerida, millest kirjutada*“. Toomas-Hendrik Ilvese arvates on ajakirjanduse roll defineerida seda, mis toimub maailmas ja Eestis, kuid „*tundub, et Eesti meediamaailm adub halvasti sellest, kuidas meid mõjutavad asjad, mis toimuvad meie ümber.*“ Ilvese hinnangul on Eesti toimetajail seisukoht, et välispoliitika "ei müü", vaid vaja on pehmeid materjale

⁶ Kallas, K. 2007. *Neljanda seisuse võlu ja valu*. Pärnu Postimees 25.07.2007

lööpidele ja esilehtedele. „*Kui olla seisus, siis tuleks seda maailmapilti defineerida, vahendada maailma inimestele nagu preestrid vahendasid Jumalat kogudusele. Seisusega tulevad kaasa kohustused. Üks nendest on eetika. Eesti ajakirjandusel pole enne õigust sõna võtta eetika teemadel, kui ajakirjandus ei puhasta enda ridasid.*” Siinjuures lisas toonane europarlamentäär Ilves, et ta ei viita mitte otsesele puhastamisele ehk sanktsioonidele. *”Oma seisuse patte tuleb korrigeerida enne, kui teiste omi nuhelda.”*⁷

Vaatamata kõigele ei saa meedia rolli mainekujunduses siiski alahinnata. Võib julgelt väita, et meedia on üks osa kogu mainekujundusest, seejuures olles üks mõjuvõimsamaid. Oluline roll teabevahetuses on sõnadel, kui aga sinna juurde näidata pildimaterjali, siis annab juba nägemust reguleerida kahe elemendiga – grimassid ja muud mitteverbaalsed signaalid moodustavad märkimisväärse osa inimese poolt töödeldavast informatsioonist.

Käesoleva lõputöö autori arvates on viimasel ajal Eesti vanglasüsteemi näidatud meedias põhjendamatult halvas valguses. Kohati tundub, et tele- ja kirjutav meedia veaks vanglasüsteemiga justkui vägikaigast või prooviks kajastada Eesti vanglates toimuvat kõrgendatud emotsionaalse tähelepanuga. Kurb on siinjuures see, et mitmete meedias kajastatud vanglateemaliste sündmuste puhul on nendes lugudes liigpalju raskelt kontrollitavat informatsiooni ja spekulatsioone kajastatavate sündmuste asjaolude suhtes. Autor ei leidnud, et viimase aasta jooksul oleks meedias käsitletud uudislugu, mis tõestaks vastupidist.

Ajakirjandusel on mõnikord komme mustata ja haarata ikka nõrgimast lülist ja kritiseerida. Antud probleemi puhul võiks väita, et siiski on ju ühiskonnas olemas avalik huvi vanglate vastu ja Eesti inimesed soovivad teada, mis nende maksuraha eest vangid ikkagi teevad ja mis vanglates ikkagi toimub. Või on see üleüldine nn „*hapukurgi hooaja*“ efekt, kui meedia vaevleb uudistenäljas ja millestki justkui polegi kirjutada?

Autor on seisukohal, et Eesti ühiskonna eetilised väärtushinnangud on kohati väärad, sest meedias „müüvad“ hästi vaid halvamaigulised lood ja labased skandaalid, olgu need siis „Võsareporter“ või „Kaua võib“ stiilis probleemide või sageli sulaselge rumaluste esitlemine vaatajaile.

⁷ <http://vurle.blogspot.com/2005/11/ilves-ajakirjanikud-kui-neljas-seisus.html>

Tuleb tõdeda, et meedia on samas mõne teise riikliku institutsiooni mainet, võrreldes vanglasüsteemiga, oluliselt parandanud. Mitmed filmid ja saated, sealhulgas politseisaated „Politseikroonika“, „Krimi“, kiirabisaated „Brigaad 3“, „112” kujundavad politsei, meditsiinisüsteemi ja päästeametnike kui ka kogu nende süsteemide mainet.

Eesti vanglateenistusel ei ole siiani ühtegi tõsiseltvõetavat positiivse maine kujundamise saadet või sarja. Mitmetelt Eesti telekanalilt on küll võimalik vaadata vanglaga seonduvaid teleseriaale „Prison Brake“ või „Bad Girls“, mis tõsi, ei sarnane ühegi Eestis oleva vanglaga just kuigi palju ja pigem kujundavad vaatajates taas vanglate suhtes negatiivseid eelarvamusi.

Hollywoodi kuulsamateks vanglateemaga haakuvateks kassahittideks on küll olnud mitmeid filme, nagu „Con Air”(1997), „The Shawshank Redemption”(1994), „No Escape”(1994), „Green Mile”(1999) „The fugitive”(1993) ⁸, kuid nendeski *action* filmides kajastatakse kangelaslikke vanglaametnikke läbisegi vangla korruptantide ja ebainimlike ametnikega.

Kas vanglad ja vanglasüsteem peaksid siiski leppima, et nende kõrgete müüride taga varjul olevat elu serveeritakse kõikjal üldsusele ebainimlikuna ja mitte usaldusväärseks?

⁸ <http://www.imdb.com/find?q=prison;s=tt:tgenre=Action>

2.1 Ülevaade vanglate kajastamisest meedias taasiseseisvumise algusaastatel

Käesoleva lõputöö autor on varasemalt läbi viinud mitmeid sisulisi intervjuusid staažikate vanglaametnikega, kelle öeldule tuginedes antakse järgnevalt ülevaade Eesti vanglasüsteemi minevikust, seda seoses meediaga.

Eesti kontekstis omab tähtsat rolli asjaolu, et veel enne Eesti Vabariigi taasiseseisvumist ja isegi mõni aasta peale seda, valitses vanglate tegevuse üle kiivalt varjatud tsensuur ja salatsemine. Avalikkuse ees ei olnud vanglaid piltlikult olemaski, isegi vanglate nimed olid Eesti Vabariigi taasiseseisvumise järgselt salatsevalt vaid postkasti numbrikombinatsioonid.

Areneva demokraatia tingimustes ilmusid Eesti ajakirjanduses esimesed arglikud artiklid vangide ebainimlikest kohtlemistingimustest ja piinavast vabadusejanust ikestavas Nõukogude stiilis vangilaagritest. Riigitelevisioonis näidati esmakordselt Ämari ja Rummu Vangla mässavaid kinnipeetavaid ja ajakirjandust jälginuil oli loomulikult põnev kõike seda näha.

Peagi ei möödunud enam päevagi, kui kodumaises „kollastes“ ajalehtedes, nagu näiteks „Liivimaa Kroonika“ või „Nelli Teataja“ uudislugudes poleks kirjutatud midagi vanglatest. Õige pea tajusid kinnipeetavad, et ajakirjandusse vanglalugusid salaja saates (vanglates eksisteeris sisuline tsensuur 2000 aastani sh telefonikõnede kohta) on neil lootust rohkemale tähelepanule, seeläbi demokraatiale ja õigluse saabumisele vanglasse. Tõenäoliselt oli kinnipeetavatel seda kõike õigustatult riigilt nõuda, sest olmetingimused vanglates olid neil aegadel olematud ja kuritegevusest lohkavas vanglates oli ellujäämine raske.

Ometigi suutis taasiseseisvunud Eesti Vabariigis „vaeslapse ossa“ jäetud vanglasüsteem end kiirelt koguda ja oma mainet oluliselt tõsta. Kuidas? Kas silmakirjatsemise, petmise ja vanglaolude mitte tõetruult näitamisega?

2.2 Vanglate läbinähtavuse printsiip

Justiitsministeeriumi arengustrateegia aastani 2006 nägi ette vanglate arengustrateegia ühe osana vangla tegevuse läbipaistvamaks muutmist, mida töökeeles kutsuti nn „vanglate läbinähtavuse printsiibiks“. Arengustrateegias aastani 2006 oli vanglate avalikkusele läbipaistvamaks muutmise saavutamiseks ära toodud järgmised punktid:

1. Võimaldada ekskursioone vanglas pädevatele isikutele vastavalt kehtestatavatele eeskirjadele.
2. Kaasata vabatahtlikke ja MTÜ-sid vanglas tehtavasse sotsiaaltöösse.
3. Koostada juhend meediaga suhtlemiseks, määratleda selleks volitatud ametnikud.
4. Koostada regulaarseid pressiteateid ja korraldada teabepäevi.⁹

Sel ajal püüdis vanglasüsteem ilmselgelt tõsta enda mainet, kergitades sageli nii mõningatelki juhtumitelt ja sündmustelt saladuseloore, kuid peamiseks põhimõtteks oli, et vanglatest rääkides ei salatsetaks, vaid esitletaks riigi vanglaid ausalt ja täpselt sellistena, nagu nad parasjagu olid. Vahejuhtumid vanglamüüride vahel leidsid meedias kajastamist sõltumata sellest, kas need olid negatiivse või positiivse alatooniga.

Niisamuti jõudis ajakirjanduse vahendusel avalikkuse ette, et vanglad on riigi avalik osa ja nende ametnikel on indu sellistes tingimustes anda õigussüsteemile oma väärt tööpanus. Ajakirjanduses ilmusid esimesed lood ametnikest, kes rasketes tingimustes teevad tänuväärset tööd, ajakirjandus vahendas inimeste töötahet, et koos luua vanglaelu inimväärsemaks.

Samuti ei seadnud vanglad kinnipeetavatele otseseid piiranguid meediaga suhtlemisel. Väidetavalt oli igal vanglal mitu nn „vajadusel ajakirjanikuga suhtlevat kõneisikut“, keda vangla juhtkond julges ajakirjanikele soovitada näiteks pressile intervjuu andmiseks või arvamuse avaldamiseks. Selline kinnipeetav oskas üldjuhul diplomaatiliselt ja ammendavalt vastata ka ajakirjanike provotseerivatele uudishimulikele küsimustele, kuid sealjuures seadmata vanglaid halvemasse valgusesse, kui seda vangla tegelikult oli. Sellise kinnipeetava võis jätta ajakirjanikuga silmast-silma vestlema ja kirjeldatud vanglapoolne avameelne

⁹ <http://www.vangla.ee/12541>

suhtumine loomulikult süvendas ajakirjanike arvamust, et vangla võib olla usaldusväärne partner.

Vanglate seisukoht neil aegadel oli meediaga suhtlemisel lihtne – „meil ei ole mitte midagi varjata, oleme täpselt sellised nagu oleme, aga iga päevaga muutume kindlasti paremaks“. Loomulikult teadvustas meedia, et näiteks kohtulikul eeluurimisel olevat või muud operatiivhuvi pakkuvat informatsiooni vangla neile ei „tilgutanud“, mõistvat suhtumist üles näidates üldjuhul ajakirjandus seda ka vanglatelt ei küsinud ega süvendatult uurinud.

Meediale oli säärane lahendus sobilik ja vanglatesse suhtuti väidetavalt kui koostööpartnerisse. Kui ka mõni kinnipeetav oli ajakirjandust informeerinud mõnest pikantsest vahejuhtumist või sündmusest vanglas, siis tavaliselt ajakirjanik üleüldse enne uudisloo uurima hakkamist konsulteeris vanglaga, kas selline juhtum vääriski kajastamist ja kas selle uudislooga vanglasüsteemile mitte korvamatut kahju ei tekitataks. Harvad ei olnud väidetavalt ka juhtumid, kui vanglates toimunud õigusrikkumistest said vanglad esmast teavet hoopiski ajakirjanikelt, kelle poole kinnipeetavad või muud sündmusega seotud vanglavälised isikud olid esimesena pöördunud.

Viimase väite kinnituseks esitas autori üks vestluspartner näitena aastatetaguse juhtumikirjelduse, kus kinnipeetav telefonitsi ja kirja teel terroriseeris vanglast oma vabaduses viibivat endist elukaaslast, kes vanglavõimude poole pöördumise asemel esitas abipalve hoopiski ajakirjandusele. Ajakirjanik ei kiirustanud vahejuhtumist kohe uudislugu kirjutama, vaid informeeris sellest esmalt vanglat. Saades juba samal päeval vanglalt vastuseks, et kinnipeetavat on lubamatu teo eest karistatud ja tema näol oli tegemist vaimselt tasakaalutu kinnipeetavaga, lõppeski vahejuhtum sellega.

Vangla jaoks halvamaigulist uudislugu kinnipeetavate kontrollimatust „hobist“ või pahatahtlikust õiguskuuleka kodaniku telefonitsi terroriseerimisest ei ilmunud. Kogu lugu lõppes sellega, et tegevusetuse käes vaevelnud tasakaalutu kinnipeetav rakendati kiirkorras välja mõeldud sotsiaalprogrammi raames käpikuid kuduma, mida ta järgneva paari aasta jooksul Keila SOS lastekülale saatis arvatavalt üle saja paari. Teoreetiliselt oleks kirjeldatud

ebameeldivast vahejuhtumist vanglas saanud konstrueerida mainekujunduse mõttes hoopiski positiivse sisuga uudisloo, kuid vanglas selleks sel korral vajadust ei nähtud.

Tänasesse päeva sobib eeltoodud juhtumikirjeldus hästi, sest analoogselt vahejuhtumist – Tallinna Vanglast telefonitsi vanglavälist isikut terroriseerivast kinnipeetavast, suutis ETV menusaade „Pealtnägija“ 2007.a lõpus puhuda arvestatava „meediamulli“. Vaadatavuselt kõrgeima reitinguga saates kõrvutati ootamatust vahejuhtumist üllatunud vanglaametnikke ja informatsiooni ainuvaldamist nautlevat saatejuhti. Võimalikust meedia ja vangla koostööst või neutraalset suhtumist teineteisesse nimetatud uudisloo kõrvaltvaatajatele küll näha ei olnud. Autor jätab siinjuures oletamata, kas halvamaigulise uudisloo süünd ja areng võis olla sisuliseks järelkajaks vaevalt pool aastat varem Tallinna Vanglaga seotud konfliktile „Pealtnägija“ ja pedofiilias süüdistatud Toomas H. Liivi intervjuu kaasuses.

Käesolevaks aastaks ei ole eelkirjeldatud vanglate läbinähtavuse printsiibil enam varasemalt tõlgendatud tähendust ja paraku on seda tunda ka tajutavatest pingetest mõnede meediakanalite ja justiitsüsteemi vahel. Kirjeldatud probleemi mainiti korduvalt ajakirjanike poolt käesoleva aasta algul toimunud Justiitsministeeriumi korraldatud konverentsil „Isikuandmete kaitse ja meedia“, kus käesoleva lõputöö autor kuulajana osales. Konverentsi moderaator ja ajakirjanikud leidsid mitmel korral, et antud valdkond on Justiitsministeeriumi poolt ülereageeritud ja-reguleeritud ning seetõttu on äärmiselt raske erinevatel institutsioonidel ühisele konsensusele jõuda, koostööst rääkimata.

2.3 Meedia takistamine kinnipeetavaga suhtlemisel

Võiks arvata, et kinnipeetava piiramisel ja valikuks meediaga suhtlemisel võiks olla esmaseks kriteeriumiks avaliku huvi üle otsustamine. Kas on üldse mõtet teha intervjuud või usutlust kinnipeetavaga, kes ei ole tuntud ja kuulus?

Eeldame, et ühiskond ei pea oluliseks tundmatu isikuga seotud vestlust, vaid tunneb suurt huvi näiteks mõne avaliku elu tegelase või poliitiku ebaõnnestumise üle, mille tipptulemuseks oleks

tema vangistus. Autorile tundub, et ajakirjanduses kajastatakse inimeste rõõme ja õnnestumisi harvem, kui nende ebaõnne, mis „müüb“ tõenäoliselt paremini ja tõstab lugejate – vaatajate silmis meediakanali reitingut.

Teiseks oluliseks kriteeriumiks on kinnipeetava valiku puhul ühiskonda avalduvad mõjud. Ei oleks mõistlik lubada teha meedialugu näiteks julma vägistaja või lasteahistajaga, sest see võiks kuriteos kannatanud inimestele avaldada ränki või korvamatuid psüühilisi kannatusi, samas kui kuriteo sooritanud isik pälvib meedia tähelepanu, end oskuslikult õigustades või kannatanut parastades.

Ei saa arvestamata jätta asjaolu, et Eesti on paraku liiga väike ja üldtuntud on aramus, et „kõik tunnevad kõiki“. Lubamatu oleks vanglal olla meedia ja kinnipeetava suhtlemisel vahemeheks, kui kinnipeetava intervjuust võiks välja kooruda asjaolusid, mis avalikustaks ebaeetilisi detaile tema sooritatud kuriteost või viitaks õnnetutele kuriteo ohvritele. Ohvritel on moraalne õigus mitte meenutada nende suhtes toime pandud kuritegusid ja õigus mitte taas oma mõtetes ja mälu piltides läbi elada kuriteo olustikku.

Autori hinnangul on viimase aja üheks rängimaks ajakirjanike poolt tehtud veaks Leedus trükitud ajaleheartikkel, kus ajakirja „Lietuvos Rytas“ ajakirjanik oli avaldanud noore tüdruku vägistamisloo (kasuisa vägistas 12-aastase tüdruku ja lapse pilt oli järgmise päeva lehes) ja ühtlasi ka liialt delikaatseid isikuandmeid, mistõttu sai selgeks isiku identiteet. Lõppresultaadiks oli noore tüdruku enesetapp artikli ilmumisest järgmisel päeval.

Kuriteo ohver ei pidanud sellisele pingele vastu ja tundis, et kergem on endalt elu võtta kui häbimärgistatuna edasi elada. Kõik said teada, mis temaga oli juhtunud ja võivad tänaval näpuga tema poole näidata.¹⁰

Ka Eestis on olnud 2002. aastal juhtum, kus Kehtna koolitüdrukut vägistas kohalik noormees, kuid uudistejanused ajakirjanikud avaldasid delikaatse teema SL Õhtuleht esikaanel. Õnnetu pere pidi enda privaatsuse huvides vahetama lapse kooli ja enda kodu.

¹⁰ Solin, P. 1994. Mass Media. London & New York: Routledge.

Käesoleva lõputöö autorile on teada fakt, kus populaarse kodumaise dokumentaalsarja „Kuritöö ja karistus“ filmimise käigus just vangla soovitusel keeldus end jahipüssist haavanud ja oma lapse tapnud kinnipeetav R. P intervjuudest, kuigi tema soovi korral oleks vangla võinud teoreetiliselt seda intervjuud lubada. Vangla esitas ka dokumentaalsarja tootjale selgesõnalise palve juhtunut võimalusel üldse mitte kajastada, sest kinnipeetav kahetses siiralt sooritatud kuritegu ja „haavadele soola raputamine“ poleks mõjunud vanglas hästi tema psüühikale.

Avalik huvi ei saa olla põhjenduseks tungida kellegi eraellu või perekonnakesksesse probleemi, vaid pigem ühiskonda puudutava probleemi lahkamiseks. Analüüsima peaks, miks midagi ebaõnnestus ja kas annab teha midagi teisiti, et see probleem ei korduks.

Teoorias ja praktikas on kinnipeetaval kaks võimalust ise pöörduda meedia poole (kirjavahetus ja telefonikõned) ja üldjuhul üks võimalus ajakirjanikuga silmast-silma kohtumiseks lühiajalise kokkusaamise raames. Sellisel juhul ei saa juttu olla totaalset meedia ja kinnipeetava vahelise suhtlemise piiramisest. Kui kinnipeetav meediasuhtlust ise väga soovib, siis leiab ta ka viisi, kuidas pressiga kontakteeruda ja seda vangla tahtest sõltumata. Iseasi on küsimus meediale heli- või pildi salvestustehnika lubamises vangla territooriumile, kui meedia on otsustanud kinnipeetavaga teha intervjuu.

Viimatimainitu ei ole meedia kõrgendatud huvi puhul määrav, sest uudislugu interpreteerides on võimalik illustratsioonidena kasutada näiteks kinnipeetavast varem tehtud fotomaterjali või mitmete välisriikide näitel ka kohtukunstnike visandeid. Mõnel juhul võib isegi muus olustikus tehtud foto olla olustiku ja maine kujundamisel määrav oma detailides.¹¹

Piirata kinnipeetava suhtlust ajakirjanikega ei ole autori arvates kõige paremaks lahenduseks, sest võimatu oleks ära hoida kinnipeetava telefonikõnesid või kirja saatmist ajakirjanikele. Kui siiski seada kinnipeetavale piiranguid Vangistusseaduse § 28 lõikes 3 sätestatu kohaselt, siis tõenäoliselt lisaks nimetatud seik ajakirjanikele veelgi võitluslikku indu võimaliku uudisloo uurimise osas, mida piiramise rakendamisel võiks tõlgendada vangla aadressil viisil, et „varjab - järelkult valetab“.

¹¹ Cialdini, R. 2005. *Mõjustamise psühholoogia*. Tallinn: Pegasus.

Siinjuures ongi autori arvates oluliselt tähtsam mitte otsida põhjendusi kommunikatsiooni takistamiseks meedia ja kinnipeetava vahel, vaid leida võimalusi, kuidas ajakirjaniku uurimishimu maha jahutada ja koostööpartnerlikult detailsemalt selgitada, miks üks või teine kommentaar kinnipeetava käest ei ole seda väärt, et seada halba valgusesse riigi õiguskorda, vanglat, kuriteoohvreid või kinnipeetavat ennast.

Seetõttu võiks olla autori arvates vangla pädevuseks otsustada, keda lubada meediaga suhtlema, keda aga mitte. Selleks tuleb vajadusel ja ka julgeoleku kaalutlustel tagada delikaatsete isikuandmete kaitse ja takistada võimalust langeda kinnipeetaval meedia ärakasutamise ohvriks, sest neid, kes ise end kaitsta ei suuda, peaks kaitsma riigivõim. Vangla peaks tagama, et kinnipeetav, kes osutub valituks suhtlema meediaga, ei annaks varjatud ega moonutatud informatsiooni ega hämaks intervjuu jooksul.

Kinnipeetava meediasuhtlusel on otstarbekas luua olukord, kus kinnipeetav saaks rääkida vangla poolt heaks kiidetud ja eelnevalt kinnipeetavaga läbi arutatud teemasid, sest sel viisil on võimalus kinnipeetavat enne intervjuu andmist mõnes teemaarutluses suunata või mõjutada mõistlikkusele.

2.4 Reeglid meediasuhtlusel

Oluline on teada mõningaid „reegleid“ meediaga suhtlemisel, enne kui alustada aktiivset meediasuhtlust. Reeglite teadmine on vajalik eeskätt vanglateenistujatele, kuid miks mitte neid vahendada ka kinnipeetavale enne tema planeeritavat kommunikatsiooni meediaga?

Järgnevad 10 reeglit on kirja pannud Tartu Ülikooli sotsiaalse kommunikatsiooni õppetooli lektor, Helsingi ja Tartu Ülikooli doktorant Aune Past, kes ühtlasi on kirjutanud mitmeid raamatuid suhtekorraldamise alal: ¹²

¹² Past, A. 2005. *Juhtimine ja suhtekorraldus*. Tallinn: Aune Past ja Kirjastus Pegasus

1. Kogu meeskond peab rääkima ajakirjandusega ausalt, suhtuma ajakirjandusse abivalmilt, jagama ajakirjanikele igakülgset objektiivset infot oma vastutuse piires ja oma tegeliku nime all.
2. Meediakontaktidest on hea informeerida teisi meeskonna liikmeid, et mitte ummistada mõnd väljaannet oma infoga.
3. Kõiki fakte kontrollida ja täpsustada kolleegidega.
4. Kiirema info andmiseks ja ajakirjanike aja raiskamise vältimiseks valmistada ette infomaterjalid. Faktitäpsuse tagamiseks lähtuda neist materjalidest.
5. Telefonivestlustest paremad on meili või faksi teel antud vastused, sest kirjalik vorm lubab end kontrollida ja mitte ajakirjanikke ebatäpsustega eksitada.
6. Parim viis info andmiseks on silmast-silma intervjuu, sest ajakirjanikud on oma ala professionaalid ja oskavad Teid oma küsimustega huvitava looni aidata.
7. Et vältida enesekordamist ajakirjanduses, on praktiline intervjuud andes oma vastused isiklikule diktofonile salvestada.
8. Ajakirjaniku jaoks oleks mugav, kui annaksid talle kaasa faktilihte, kus kõik oluline kirjas.
9. Ei ole soliidne halvustada oma kolleege, konkurente ega ajakirjandust. Teiste kritiseerimise asemel too välja, mis sinu organisatsioonis head on.
10. Kriitikat teha oskab igaüks, positiivseid lahendusi pakkuda oskavad vaid parimad. Populistlikud kritiseerijad kaovad varsti huviorbiidist, asjalike ideedega leiad peagi kaasamõtlejaid.¹³

Leian, et mitmed eelpool toodud punktid sobivad ka konteksti, kus suhtluspartneriteks võivad olla kinnipeetav ja meedia. Eesti vanglateenistujatele on korraldatud Justiitsministeeriumi poolt keskel läbi kord aastas meediakoolitusi, kuid kinnipeetavatelegi tasuks tutvustada või meelde tuletada mõnd põhitõde, mille järgimisel võiks väheneda huvide konfliktioht kinnipeetava meediasuhtlusel.

¹³http://www.aktiva.ee/11041/Text/10_reeglit_meediaga_suhtlemiseks.html?Session=127e68980f21e956afa780e1d0c7852a

2.5 Riigiasutuste usaldusväarsuse uuring

Sotsioloog Juhan Kivirähk on kirjutanud, et riigiinstitutsioonide usaldusväarsus on poliitilise kultuuri uuringute klassikaline teema. Mõistagi võib hinnang riigivõimu usaldusväarsusele lähtuda eri motiividest.¹⁴

Avaliku teenistuse arendamisel on Riigikantselei seadnud strateegiliseks eesmärgiks tõsta ametnike asjatundlikkust, usaldusväarsust ja pühendumust, sest vaid kõrge professionaalsuse, pühendumuse ja usaldusega ametnikud saavad tagada hea riigivalitsemise ja tõsta kõigi Eesti elanike heaolu. Alates 2005. aastast viiakse igal aastal läbi küsitlus, et saada teada Eesti elanike arvamus avalike teenistujate asjatundlikkusest, usaldusväarsusest ja teenindusvalmidusest. Alates 2006. aastast hinnatakse ametnike pühendumust avaliku teenistuse sisese uuringu põhjal.¹⁵

Turu-uuringute AS on samuti läbi viinud uuringuid, mis käsitlevad valitsusasutuste suhteid meediaga. Justiitsministeerium on nende uuringute kohaselt keskpärasel positsioonil. Kui vaadelda edukamate riigiasutuste veebilehtede pingerida, siis on Justiitsministeerium kaheksandal kohal, mis polegi paha tulemus. Pressiesindajate edetabelis jäi näiteks Justiitsministeeriumi pressiesindaja Mart Siilivask jagama 3.- 8. kohta.

¹⁴ <http://www.riigikogu.ee/rva/toimetised/rito13/artiklid/11kivirahk.htm>

¹⁵ <http://www.avalikteenistus.ee/?id=12482>

Turu-uuringute AS on viimati läbi viinud uuringu avaliku teenistuse asutustes, esitatud tabelist (tabel 1) on selgelt näha, et uuring ei käsitle peale kohtu teisi Justiitsministeeriumi haldusalasse kuuluvaid institutsioone.

Tabel 1. Avaliku teenistuse asutuste usaldusväarsuse uuring

Usaldab täielikult või pigem usaldab (%)					
Institutsioon	Oktoober 2007 n=988	November 2007 n=1003	Detsember 2007 n=1021	Veebruar 2008 n=1031	Märts 2008 n=1039
Riigikogu	51	52	53	50	42
Valitsus	59	53	57	53	49
President	76	73	70	70	70
Peaminister	61	57	58	53	54
Erakonnad	31	29	28	31	27
Kaitsevägi	79	78	77	78	79
Politsei	82	75	80	78	77
Piirivalve	90	85	86	87	88
Maksu- ja Tolliamet	81	77	78	79	82
Kohus	68	64	64	62	62
Kirik	60	65	64	64	65
Rahvusringhääling	64	62	59	73	72
Era-meediakanalid	49	48	49	58	54
Kaitseliit	65	62	64	63	65
Eesti Pank	84	82	85	82	85
Riigikontroll	70	72	67	66	66
Õiguskantsler	74	75	73	67	67
NATO	61	58	61	58	60
Euroopa Liit	67	66	69	66	68
Ametühingud	53	54	59	58	58
Kohalikud omavalitsused	64	69	63	63	61
Päästeamet			91		
Mittetulundusühendused			50	48	50

Autor on seisukohal, et kuna justiitsüsteem ei ole kunagi üldsusele eriliselt nähtav olnud, siis ei saagi oodata väga kõrgeid reitinguid. Huvitav on ehk seik, et käesoleva lõputöö autori päringu järgi sotsiaal- ja turu-uuringuid tegevasse firmasse AS Saar Poll juhatajale A. Saarele tões viimane, et tõepoolest ei ole kaua tehtud ühtegi uuringut, mis oleks seotud rohkemal või vähemal määral justiitsministeeriumi enda või vanglasüsteemiga.

2.6 Pressi eetika – ajakirjanduse hea tava

Ajakirjanduse „hea tava reegel“ näeb ette, et *kuulatakse ära mõlemad (kõik) osapooled ja kedagi asjaosalisi ei jäeta kõrvalseisjaks, seetõttu tegeletakse iga osapoolega eraldi ja arvestades nende eripärasid ja seisukohti. Samuti ei tehta ennatlikke järeldusi, vaid otsused tulevad siis, kui on ära kuulatud osapooled ning on saadud kaalutletud otsus.*

Üheks viimaste aegade näiteks meedia „hea tava“ võimalikust rikkumisest on Kristjan Rahn juhtum pealkirja all „Kristjan Rahnul lasub bordelliäri kahtlus“, kus lootustandev sportlane ajakirjanduses kiirelt süüdigil jõuti tembeldada, kuigi veel ei olnud jõustunud kohtuotsust.¹⁶

Viimane Eesti vanglasüsteemiga seotud juhtum, kus tekkis kahtlus, et ajakirjanduse poolt oli rikutud hea tava reegleid, on Murru Vangla direktori asetäitja A. Laide juhtum, mis halba valgusesse sattunud ametniku poolt esitati ka pressinõukokku uurimisele. Pressinõukogu ülesandeks on välja selgitada, kas loo avaldanud ajaleht ja ajakirjanik võisid rikkuda ajakirjanduse „hea tava reeglit“. Pressinõukogu aga andis õiguse seekord ajalehele „Postimees“. Leiti, et ajaleht ei rikkunud ajakirjanduseetika koodeksit, kuna sõna anti mõlemale osapoolele. Iseasi on aga see, et üks osapooltest vastulauset ei soovinud anda.¹⁷

¹⁶ Kagge, R. 2008. *Kristjan Rahnul lasub bordelliäri kahtlus*. Postimees. 20.02.2008

¹⁷ Aasma, K 2008. *Pressinõukogu: Toimetustel on õigus ise allikaid valida*. Postimees. 29.04.2008.

Siinjuures toon ära nopped Eesti ajakirjanduseetika koodeksist¹⁸ (lisa 1), mis näitavad, kuidas ja mis alustel meediasuhtlus peaks toimima:

Eesti ajakirjanduse üldised põhimõtted:

- Demokraatliku ühiskonna toimimise eeltingimus on kommunikatsioonivabadus. Vaba ajakirjandus on selle tingimuse saavutamise vahend ja eeldus.
- Ajakirjandus teenib avalikkuse õigust saada tõest, ausat ja igakülgselt teavet ühiskonnas toimuva kohta. Ajakirjanduse üks peamine kohustus on ühiskonnas kriitiliselt jälgida poliitilise ja majandusliku võimu teostamist.
- Vaba ajakirjandust, kui ta täidab kehtivaid õigusakte, ei tohi mingil moel piirata ega takistada info kogumisel ja avaldamisel.
- Ajakirjanik vastutab oma sõnade ja oma loomingu eest. Ajakirjandusorganisatsioon kannab hoolt selle eest, et ei ilmuks ebatäpne, moonutatud või eksitav informatsioon.
- Ajakirjandus oma tegevusega ei tohi kellelegi põhjustada põhjendamatuid kannatusi, veendumata, et avalikkusel on tõesti vaja seda informatsiooni teada.
- Poliitilist ja majanduslikku võimu ning avalikkusele olulist informatsiooni valdavaid inimesi käsitleb ajakirjandus avaliku elu tegelastena, kelle tegevuse üle on ajakirjandusel tavalisest suurem tähelepanu ja kriitika õigustatud. Samuti käsitleb ajakirjandus avaliku elu tegelastena neid, kes teenivad elatist enda isiku või loomingu eksponeerimisega.

Ajakirjanik ja informatsiooniallikas:

- Ajakirjanik, kogudes materjali avaldamise/edastamise jaoks, peab teatama vestluspartnerile, et ta on ajakirjanik ja millise väljaande/jaama juurest ta on. Soovitav on teatada ka, mille jaoks informatsiooni kogutakse.
- Ajakirjanik ei või kuritarvitada meediaga suhtlemisel kogunenematuid inimesi. Enne vestlust selgitatakse räägitu võimalikke tagajärgi.
- Ajakirjanik peab rangelt kinni informatsiooniallikale antud lubadustest ja väldib lubadusi, mida ta ei suuda täita.
- Ajakirjandusel on moraalne kohustus kaitsta konfidentsiaalseid informatsiooniallikaid.

¹⁸ <http://www.eall.ee/eetikakoodeks.html>

- Toimetuse kontrollib, eelkõige kriitilise materjali korral, info tõesust ja allikate usaldusväärsust. Ka juhul kui avaldatava/edastatava materjali autoriks ei ole toimetuse töötaja, kontrollib toimetuse oluliste faktide tõesust.
- Lapsi tuleb üldjuhul intervjuuerida või ülesvõtteid teha lapsevanema või hooldaja nõusolekul/juuresolekul. Sellest reeglist võib erandeid teha, kui intervjuu kaitseb lapse huve või kui ta on niigi avalikkuse tähelepanu all.
- Ajakirjanik kasutab heli- ja pildiülesvõtete ning informatsiooni hankimisel ausaid võtteid, välja arvatud juhtudel, kui avalikkuse huvid nõuavad sellise informatsiooni avaldamist, mida pole võimalik hankida ausal viisil.

Ajakirjanduseetika koodeksis on esitletud avaldamisreeglid:

- Uudised, arvamused ja oletused olgu selgelt eristatavad. Uudismaterjal põhinegu tõestataval ja tõenditega tagatud faktilisel informatsioonil.
- Konfliktsisaldava materjali puhul peab ajakirjanik ära kuulama kõik osapooled.
- Ei sobi rõhutada rahvust, rassi, religioosset või poliitilist kuuluvust ega sugu, kui sellel pole uudisväärtust.
- Ajakirjandus ei või inimest käsitleda kurjategijana enne sellekohast kohtuotsust.
- Enesetappude ja enesetapukatsete uudisväärtust tuleb tõsiselt kaaluda.
- Andmeid ja arvamusi konkreetsete inimeste tervisliku (nii vaimse kui ka füüsilise) seisundi kohta ei avaldata, välja arvatud juhul kui inimene on andmete avaldamisega nõus või kui niisuguste andmete avaldamist nõuab avalikkuse huvi.
- Vanemate vaidlusi laste hooldusküsimuste üle üldjuhul ei kajastata.
- Avaldades materjale õigusrikkumisest, kohtuasjadest ja õnnetustest peab ajakirjanik kaaluma, kas asjaosaliste identifitseerimine on tingimata vajalik ja milliseid kannatusi see võib asjaosalistele põhjustada. Ohvrid ja alaealisi kurjategijaid üldjuhul avalikkuse jaoks ei identifitseerita.
- Inimese eraelu puutumatust rikkuvaid materjale avaldatakse vaid juhul, kui avalikkuse huvid kaaluvad üles inimese õiguse privaatsusele.
- Tsitaatide, fotode, heli- ja videomaterjali kasutamisel originaalset erinevas kontekstis tuleb olla ettevaatlik. Eksitusohtlik montaaž, samuti heli või pildi moonutus olgu varustatud asjakohase märke või teadustusega.

- Fotod, fotode allkirjad, allkirjad, juhtlauseid ega saatetutvustused ei või auditooriumi eksitada.
- Välisautori poolt loodud ajakirjandusliku materjali sisu, konteksti ja avaldamisega ei ole hea muuta autori teadmata ja nõusolekuta.

Vastulause:

- Kui kellegi kohta avaldatakse tõeseid süüditusi, tuleks talle võimaluse korral pakkuda kommentaarivõimalust samas numbris või saates.
- Vastulausega on õigus parandada avaldatud materjalis esinevaid faktivigu ja tsitaate. Vastulauseks ei saa nõuda rohkem ruumi/aega, kui oli kasutada kriitikaks. Vastulause tuleb avaldada viivitusega ja märgataval kujul, ilma toimetusepoolsete hinnanguliste kommentaarideta.
- Ebaõige informatsiooni ilmumise korral tuleb avaldada parandus.

Antud eetikakoodeks võimaldab autori arvates mitut viisi, kuidas sellest koodeksist mitte kinni pidada. Eetikakoodeksis on autori arvates mitmeid kohti, kus on võimalik leida konkreetne põhjus kuidas mõnda konkreetset punkti eirata.

Isikuandmete kaitse seaduse § 11 lg 2 kohaselt võib isikuandmeid ilma andmesubjekti nõusolekuta ajakirjanduslikul eesmärgil töödelda ja avalikustada meedias, kui selleks on ülekaalukas avalik huvi ning see on kooskõlas ajakirjanduseetika põhimõtetega. Autori arvates on keeruline leida see piir, kust algab avalik huvi või kus see lõppeb. Autor peab absurdseks olukorda, kus kaaluka avaliku huvi teada saamiseks võiks enne uudisloko koostamist läbi viia vastav uuring.

Andmete avalikustamine ei tohi ülemääraselt kahjustada andmesubjekti õigusi, kuid sageli siiski avalikustatakse meedias tahtlikult või tahtmata liigselt infot mõne võika loo puhul, kus kahjustada võivad saada nii inimeste psüühika kui ka elukvaliteet. Isiku üldsusele paljastamine võib oluliselt halvendada tema igapäevaelu. Kusjuures Eesti mastaape silmas pidades on oht kergesti paljastuda. Lähtudes eeltoodust võiks ajakirjanik juhul, kui ta soovib teha vanglateemalist meediakajastust, eelnevalt intervjuu sisu kooskõlastama vangla ja Justiitsministeeriumiga.

Pannes ise paika reeglistikud ja raamid, mille põhimõtted ja regulatsioonid on alati kooskõlas avalike põhimõtete kogumiga, lasub ajakirjanikel alati professionaalne vastutus. Ajakirjanikel ei ole siiski piisavalt autonoomiat juhtkondade ja omanikeringiga, mistõttu ei ole ka professionaalne ning vaba ajakirjandus veel kõrgelt arenenud.¹⁹

2.7 Vangla koostöö meediakanalitega

Vanglate ja ka Justiitsministeeriumi koostöö meediakanalitega on koht, kus saaks märkimisväärselt tõsta justiitssüsteemi mainet. Hetkel ei ole Justiitsministeeriumi ja mitmete meediakanalite suhted kahjuks just kõige paremad. Justiitsministeeriumil on autori arvates välja kujunenud ajakirjanduse suhtes teatav hoiak, kus üht meediakanalit justkui soositakse, teise suhtes aga seatakse teatavaid piiranguid. Siikohal võib näiteks tuua Tartu Ülikooli teadlase Kadri Soo uurimuse "Kinnipeetavate seksuaalkäitumine: seksuaalne ärakasutamine vanglas", mis telliti ülalmainitud teadlaselt Justiitsministeeriumi poolt. Kummaliseks teeb asjaolu aga see, et Justiitsministeerium keelas sellest uuringust rääkida nii meediale kui ka ülikoolile, lubatud oli vaid mõningane info jagamine. Kuna tegemist oli oma ala professionaalidega, ei oleks keegi ometigi jaganud konfidentsiaalseid isikuandmeid. Milleks siis selline takistus ministeeriumi poolt – see jääbki autorile mõistatuseks, kuid on heaks näiteks liigse salatsemise kohta, mis tekitab aga uudishimu ning omakorda võibki selline olukord põhjustada väärast sisuga ajaleheartikleid.²⁰

Nii on kujunenud näiteks ajalehtedeks, mida vanglad „tohivad“ kinnipeetavatele tellida, eesti- ja venekeelne Postimees. Hiljuti paluti vanglatel lõpetada kinnipeetavatele telekanali „Pervõi Baltiiski kanal“ transleerimine. Kuigi kirjeldatu võiks tunduda varjatud tsensuuri või ebaõiglase käitumisega, on põhjendused eeltoodule autori arvates kuigivõrd mõistlikud, sest mainitud telekanal ei ole Eesti Vabariigis toimuvat kajastanud mitte objektiivselt, vaid vaenulikult. Teised Eestis ilmuvad üleriigilised lehed aga eksivad autori hinnangu kohaselt sageli liigemotsionaalsete arvamused avaldamisega.

¹⁹ McQuail, D. 2000. *McQuaili massikommunikatsiooni teooria*. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.

²⁰ Jõgi A. 2008. *Justiitsministeerium salastas vangide seksi uuringu*. Tartu Postimees. 20.30.2008.

Eelkirjeldatud asjaolusid arvesse võttes on üsna tõenäoline, et tahaplaanile jäetud meediakanalid ja varjatud halvustav suhtumine neisse (või kogu meediasse üldiselt) tekitab võimaliku koostöö mõttes asjatuid pingeid. Selles kontekstis pole imestada, et üks või teine „põlatud“ meediakanal võib suhtuda vanglasüsteemi omakorda ebaobjektiivselt.

Autor eeldab, et televisioonikanalite ja ajakirjanikega koostöövalmima suhtlemisega oleks võimalus luua vanglast tõesem kuvand, et vangla ei koosne mitte okastraadist, betoonist ja trellidest, vaid hõlmab endas mitmetasandilist resotsialiseerimise süsteemi ja on reaalsuses enam kui vaid kinnipidamisasutus retsidiivsetele kurjategijatele. Kujunenud arvamust, et vanglad on väga koledad ja julmad ning erakordselt vägivaldsed kohad, tuleks autori arvates hakata ümber lükkama. Positiivse maine kujundamine ei saa toimuda hetkega ja ühe sõnaga, vaid see koosneb mitmetest strateegilistest väljunditest. Head mainet annab kergelt rikkuda aga mainet uuesti tõsta niivõrd kerge ei ole.

Positiivse kuvandi loomine vanglatest võib võtta aastaid, seepärast peaks sellega alustama juba täna. Autori seisukoht on, et ühiskonnale peab rohkem teadvustama, et teised Eesti vanglad ei ole oma arengult seisma jäänud ja Eestis on peale Viru ja Tartu Vangla veel hetkel kolm vanglat. Eriti on seda vaja tunda vanglasüsteemiga lähedalt seotud inimestele ja vanglaametnikele endile, sest kui ajakirjanduses vanglasüsteemi vaid kritiseeritakse, siis on ka vanglaametnikel raske oma sõpradele, tuttavatele või pereliikmetele selgitada, miks sellises „viletsas“ vanglasüsteemis peaks üleüldse töötama.

Viimastel aastatel on toimunud kardinaalseid muudatusi ja tehtud on põhjalik ning suur töö nii kinnipeetavate kui ka vanglatöötajate heaks. Seda kõike peaks meedia ka kajastama, kuid rääkides inimestega, kellele vanglasüsteem on võõras, kuuleb ikka ja jälle, et vangla on kõige koledam koht ning seal on tapmised ja vägivald. Ei saa väita, et vanglates kõik ideaalne oleks, kuid olukord pole nii trööstitu kui ühiskond seda tunnetab. Sellist arusaama suudab kõige paremini ühiskonnale vahendada vaid meedia.

3. UURIMUS

Uurimustöö selgitab, milline arusaam on üldsusel hetkel vanglasüsteemist ja millisel arvamusel on ajakirjanikud justiitssüsteemi ja meedia vahel valitsevast pingelisest olukorrast. Samuti selgitatakse uurimuses välja, kas ajakirjandus näitab negatiivsest aspektist lähtuvalt üldsusele justiitssüsteemi, kuid eelkõige just vanglasüsteemi.

3.1 Eesmärk

Uurimuse eesmärk on luua selgust kinnipeetavate ja meedia vahelise suhtluse keerukuses, ning vaadelda sellega kaasnevat konflikte ja erinevat probleeme, mis võivad tekkida kommunikatsiooni käigus.

Uurimuse täiendavaks eesmärgiks on teadvustada, et meedial on oluline roll mainekujunduse osas ja sageli võivad seda mainet rikkuda kinnipeetava halvustavad ütlemsed. Samas on vajadus välja selgitada, kas jäik meediasuhtluse piiramine kinnipeetavatega on ohtlik mainekujunduses, kuna see võib tekitada üldsuses liigseid eelarvamusi vanglastest.

Uurimuses selgitatakse välja, milline on ühiskonna seisukoht ja mulje hetkel vanglasüsteemist, samuti vaadeldakse küllaltki pingelist olukorda, mis valitseb Justiitsministeeriumi ja meedia vahel.

3.2 Meetod

Lõputöö uurimuse osas on autor kasutanud kvalitatiivse uurimismeetodi ühte alastiili nn juhtumiuuringut ehk „case study“, kus vaadeldakse lähiajal või äsja toimunud sündmuse vanglasüsteemis, mida on kajastatud meedias. Kvalitatiivuuringute käigus kogutakse inimeste vabas vormis antud vastuseid, hinnanguid ja arvamusi, mis iseloomustavad nende

konkreetsed kogemusi, veendumusi, eelarvamusi, tegevusmotive ja käitumist. Juhtumiuuring on mingis keskkonnas või situatsioonis toimunud inimeste empiiriline uuring, milles kasutatakse üksteist täiendavaid andmekogumise meetodeid. Antud uuringustrateegiaga võib jälgida nii üksikisikut kui ka inimgruppi või organisatsiooni. Erinevate andmete kogumine aitab paremini tajuda ja mõista üldpilti sügavamini.²¹

Teise meetodina on kasutatud kvantitatiivse uurimusmeetodi alastiili ankeetküsitlust, mis viidi läbi juhuslikult valitud inimestega, eesmärgiga välja selgitada, milline on tavainimeste arvamus vanglatest. Ajakirjanikega viidi läbi intervjuu, saamaks teada nende seisukohti. Küsimustik, mis oli koostatud ajakirjanikele, koosnes neljast küsimusest ning teine osa küsimustikust, mis on koostatud vabalt valitud inimestele, koosnes seitsmest küsimusest. Küsimustikud on esitatud lisades 2 ja 3.

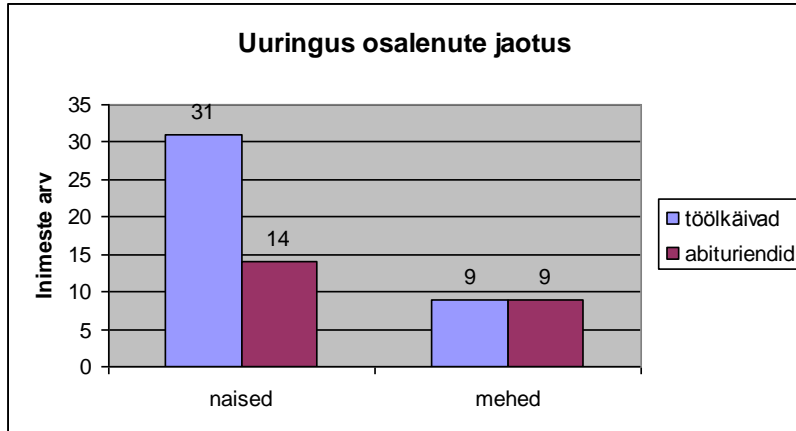
3.2.1 Valim

Juhuvallimi küsimustiku (lisa 3) vastamiseks moodustasid 63 inimest, kelle väidetavalt ainsaks kontaktiks vanglasüsteemiga on ajakirjanduse vahendusel saadud informatsioon. Valimisse kuulusid keskealised, peamiselt Eesti rahvusest inimesed, näiteks lasteaedade töötajad, trollijuhid jne. Ajakirjanikega läbi viidud intervjuudel (lisa 2) vastati sõltumata teistest selle eriala esindajatest. Samuti on ajakirjanike valimisel valitud erinevate väljaannete esindajad.

Valimisse kuulunud isikutele teavitati, et nende arvamusi ning vastuseid kasutatakse Sisekaitseakadeemia üliõpilase Villu Kurviste lõputöös ja nende andmeid hoitakse konfidentsiaalsetena. Küsitletavad on valitud võimalikult laia amplituudiga, selgitamiseks välja reaalselt üldist arvamust ühiskonnas. Uuringus osalenute jaotus on toodud tabelis 2.

²¹ Kidron, A. 2008. *Uuriija käsiraamat*. Tallinn: Mondo.

Tabel 2. Uuringus osalenute jaotus

3.2.2 Uurimuse tulemused

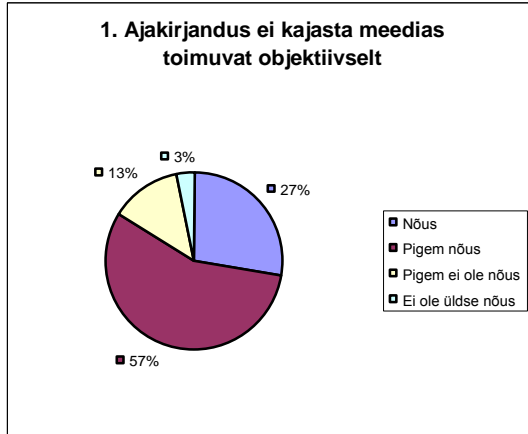
Juhuslikku valimisse kuulunud inimestele oli küsimusi kokku seitse, vastused küsimustele kattusid sageli, sõltumata respondentide vanusest või elukutsest. Vajadusel andis autor küsitletutele lisaselgitusi, mille peale vastajad nõustusid rohkem küsimuste osas oma seisukohti väljendama. Üldsus arvab, et ajakirjanduses ei pruugi kõik tõi olla. Kuid enamus küsitletute seas on ikkagi seisukohal, et ajakirjandus ei pruugi asja näidata õiglaselt valguses ning olukord võib olla veelgi süngem – järelkult on siinkohal tekkinud väärarusaam, sest tegelik olukord on siiski tunduvalt parem. Enamasti oldi seisukohal, et ajakirjanikud on küllaltki „kokkuhoidvad ja üksteist toetavad“. Autor tõdeb pettumusega ka seisukohta, et üldsus enamasti arvab vanglate töövõidud olevat propaganda. Järelkult on ajakirjandus maalinud ühiskonnale vanglasüsteemist kui justiitssüsteemi ühest osast väärkujutelma, näidates seda julma ja ebaõiglusest pakatava keskkonnana.

Ajakirjanikud on olukorda hinnates realistlikud ning arvavad, et tegu ei ole veel päris kriisiolukorraga ning probleem seisneb mõnes üksikus justiitssüsteemi ametnikus, kes üritab kogu meediasuhtluse tasandit oma äranägemise järgi muuta. Mistõttu oleks vaja nende sõnul mõningaid muudatusi.

Autor on seisukohal, et vanglasüsteemi ning seetõttu ka justiitssüsteemi maine ei ole hea ning seda saaks muuta läbi meedia kuid enne tuleb parandada suhted meedia ja justiitssüsteemi vahel.

Küsitluses juhuslikele inimestele selgitati välja järgmist:

1. *Ajakirjandus ei kajasta vanglates toimuvat objektiivselt.*

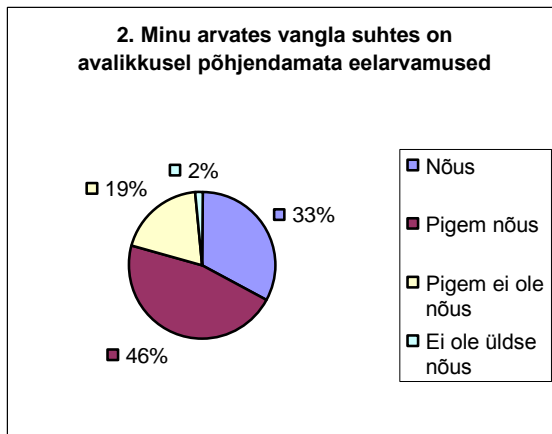

Esimese väite peale, et *ajakirjandus ei kajasta vanglates toimuvat objektiivselt*, olid inimeste arusaamad suhteliselt üksmeelsed. Väitega nõustunute ja pigem nõustunute osakaal on valimist kogunud 84%, mis moodustab antud juhul enamuse. Mis on antud juhul ka tõsi, ajakirjandus tõepoolest moonutab autori arvates tõe ja reaalseid asjaolusid. Liiga palju kirjutatakse ajalehe artiklites oma kivinenud

seisukohtadest lähtuvalt ja nii on see juhtunud mõne ajakirjaniku puhul mitmeid kordi.

Negatiivse vastajaskonna moodustasid antud küsimuses pigem eakad inimesed mõne erandiga. Enamasti oldi seisukohal, et ajakirjandus on üksmeelne mustamises ja halva varju heitmises, mis kajastub pidevalt tabloidlehtede esikülgedel.

2. *Minu arvates vanglate suhtes on avalikkusel põhjendamata eelarvamused.*

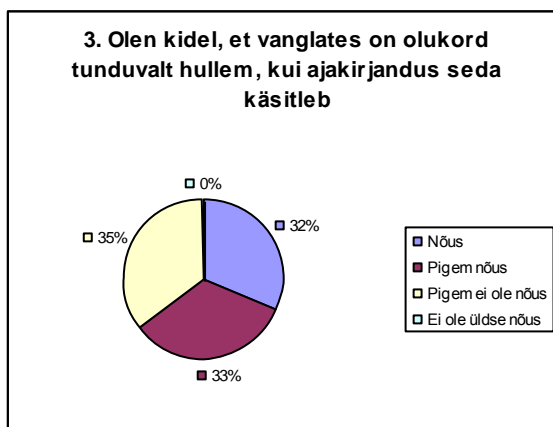
Teise väitega nõustuvaid ja pigem nõustunuid oli taas ülekaalus, keda valimi suhtes kogunes 79%. Inimestele muutis küsimuse keeruliseks avastus, et kas tõesti võib olla nii, et nad ei omagi olukorrast tegelikult just kuigi reaalselt pilti. Negatiivne vastajaskond moodustus antud juhul inimestest, kes olid endas vägagi kindlad, moodustades tervikust 21%. Autori arvates nii ka tõepoolest on, sest objektiivselt ei ole

süsteemist meedias praktiliselt üldse räägitud ja siit ka tõsiasi – enamuse arvamus.

Probleem on tekkinud ilmselt ühiskonnas valitseva üldise hoolimatuse ja julmuse rohkusest, kus inimesed on harjunud tegema ennatlikke ja rutakaid otsuseid ning selgitama endale reaalse pildi asemel kohe esmase mulje, kuigi oleks vaja pikemalt analüüsida, milline olukord valitseb antud valdkonnas tegelikult.

Kui telesaates „Pealtnägija“ näidatakse televaatajale hoolikalt kokkumonteeritud saatelõike eemaletõukavatest ruumidest, võivad tekkida kergesti põhjalikud valearusaamad. Lugeses juurde küsitava informatiivse väärtusega ajaleheartikleid, ei suudagi ilmselt tavaline inimene, kes vanglasüsteemiga kokku ei ole puutunud ega ka puutu, luua endale reaalselt pilti kinnipidamisasutustes valitsevast olukorrast.

3. Olen kindel, et vanglates on olukord tunduvalt hullem, kui ajakirjandus seda käsitleb.

Antud küsimuse puhul küsitatud vastavad koheselt, pikalt mõtlemata ning on enda vastuses kindlad. Kogunisti 65% vastas jaatavalt. Eitavalt vastas 35%. Taaskord on suur erinevus ning oluline roll on jällegi meedial ja meedia kujundatud üldpildil vanglatest, võimalik, et mingil määral on oma osa ka eelmise aasta aprillirahutustel, mil

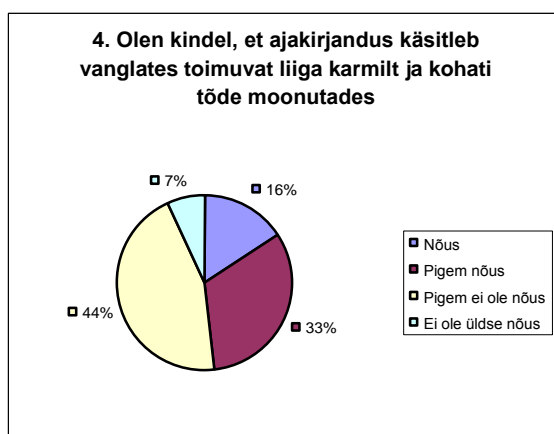
justiitssüsteem tervikuna vaadelduna sai tavapärasest suurema tähelepanu osaliseks.

Autori arvates on olukord äärmiselt vilets, samas ei näidata vanglaid ju ka televisioonis kuigi tihti ja kui näidatakse, siis pigem vanglaelu pahupoolt kui vanglas leiduvat positiivsust. Viimased positiivsed kajastused leidsid aset Viru Vangla valmimisjärgsetest saatelõikudest ja mõningatest ajaleheartiklitest.

Hoogsalt arenevas süsteemis heidetakse vanglatele ja kinnipeetavatele miskipärast ikka veel varju halvustavate intervjuude ja saatelõikudega. Leitakse ikka ja jälle kohti, mis on

amortiseerunud ega ole otstarbekas renoveerida. Lisatakse juurde tekst, mis on väga osavalt koostatud ja ühiskonnal on jälle näide sellest, et vanglad on hirmsad ja seal toimub palju taunitavat. Siinkohal võib näiteks tuua avameelse loo Soome vanglast põgenenud eestlasest, kes Eestisse tulles ja põgenemisest avameelselt rääkides, tegi nii mõneski mõttes Eesti kinnipeetavate elu raskemaks, sest ametnikkonnas, kes kinnipeetavatega tegeleb, tekitab antud seik vaid pahameelt.

4. Olen kindel, et ajakirjandus käsitleb vanglates toimuvat liiga karmilt ja kohati tõde moonutades.

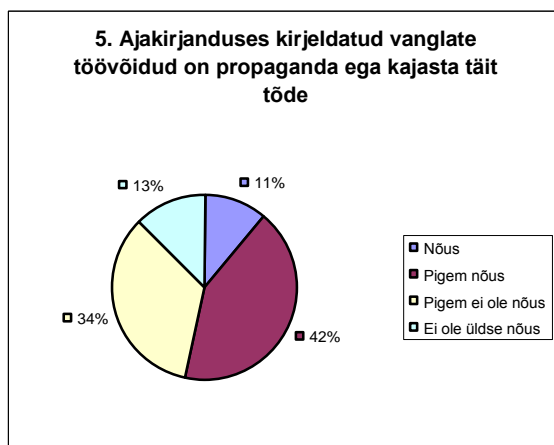

Käesoleva küsimuse puhul on enamus siiski veendunud, et ajakirjandus Eestis on õiglane ning enamasti ka tasemel. Nõusolev pool kogus selle küsimuse puhul 49 % ja mittenõustuv pool seega 51%. Siinkohal annab tunda, et olukord ei olegi nii lootusetu kui ta sageli võib inimestele (ka autorile) tunduda.

Arvamused jagunevad kaheks, järelikult on siinkohal justiitsüsteem kokkuvõttes suutnud midagi teha ka selle heaks, et süsteemi mainet parandada ja see on ka korda läinud.

Kuid igaühel on õigus oma arvamusele ja siinkohal on autor seisukohal, et ajakirjandus ei käsitle vanglaid mitte just karmikäeliselt, küll aga väga sageli moonutab tõde. Tegemist on väga olulise kohaga avaliku arvamuse kujundamisel ja just siinkohal on justiitsüsteemil palju ära teha, muutmaks üldpilti paremaks.

5. Ajakirjanduses kirjeldatud vanglate töövõidud on propaganda ega kajasta täit tõde.

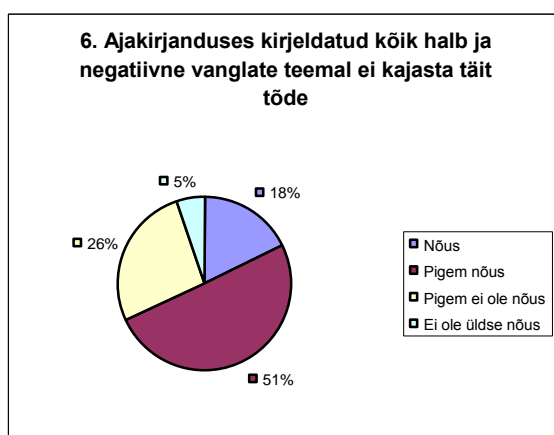
Käesoleva küsimuse puhul oli autorile üllatuseks, et meedia võib nii võimsalt ühiskonnale mõju avaldada.

Suurem osa küsitletuist (53%) vastas, et vangla töövõidud, mis leiavad kajastamist meedias, on propaganda. Seevastu 47% arvas, et see nii ei ole. Autor on seisukohal, et ajakirjanduses kõlapinda leidvaid vangla töövõite on niivõrd

vähe, et nende alusel midagi arvata või oletada on praktiliselt võimatu.

Autori arvates meedias kajastust leidvad uudisloigud vangla kordaminekutest ei ole propaganda, vaid olukord, kus ühiskond võiks pigem rahulolu tunda, et ka sellises süsteemis ei ole kõik läbinisti halb nagu arvatakse, vaid leidub ka head ja mitte nii vähesel määral, kui see ühiskonnale tundub. Viimastel aastatel võiks siiski väita, et kordaminekuid on olnud hulgaliselt ja kinnipeetavate isikute eluolu on muutunud aasta-aastalt paremaks.

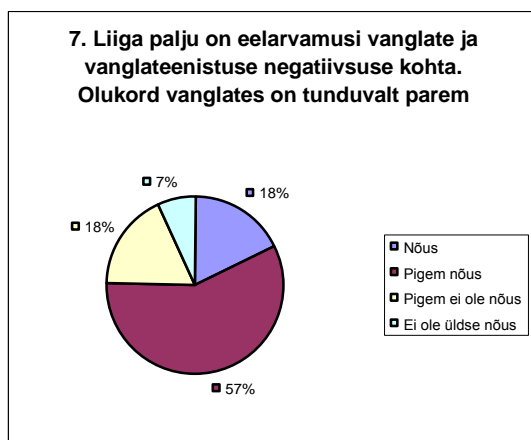
6. Ajakirjanduses kirjeldatud kõik halb ja negatiivne vanglate teemal ei kajasta täit tõde.

Nagu sektordiagrammilt näha, jagunevad positiivsed ja negatiivsed vastused peaaegu pooleks. Kurb on taas tõdeda, et palju on neid, kes arvavad millegipärast vanglasüsteemi olevat meeletult sünge ja julma, kuid siiski mõne protsendilise enamusega võidab antud juhul seisukoht, et kõik halb ja negatiivne, mida ajakirjandus üldsusele oma leheveergudel sisestada püüab, ei olegi tõsi.

Antud küsimuse juures on autor veendunud, et ajakirjanduses kajastatav kõik negatiivne ei ole tõsi ja liialdatud on rääkides julmusest vanglates. Vanglates ei toimu vägivalda ega jõhkrutsemist endiste aegade kombel, mida on enamus näinud telekast või lugenud lehtedest. Raske on ringi kujundada arusaama vanglast kui eriti võikast ja julmast, ebaõiglusest kubisevast kohast, kus peale jääb tugevama õigus. Selline arusaam on tekkinud aastate jooksul ja sööbinud väga tugevalt üldsuse mällu. Ilmselt oleks siinkohal vajalik tutvustada erinevate meediakanalite kaudu süsteemi tänapäevast olemust ja suunata vanglates toimuvat ka läbi huumoriprisma, lükkamaks ümber üldsuse veendumust julmuse- ja vägivallatunnuse vanglate suhtes.

7. Liiga palju on eelarvamusi vanglate ja vanglateenistuse negatiivsuse kohta. Olukord vanglates on tunduvalt parem.

Enamus on antud küsimuse puhul nõus sellega, et olukord on parem, kui ta kirjanduse ja televisioonis nähtu põhjal tundub. Positiivsete vastuste osakaal moodustab antud küsimuse puhul koguni 75%. Ainult 25% arvab, et olukord on hullem, kui ta välja paistab.

Autor on antud küsimuses veendunud, et olukord on parem, kui ta vanglate müüride vahelt välja paistab. Ühtlasi on autor saavutanud kokkuvõttena selle, et üldsuski on seisukohal, et tegelik olukord on parem, kui ta tundub. Kuigi meedia seda eriti ei käsitle, on vanglates olukord parem, kui tal välja paista lastakse ja läheb seoses uute vanglate ehitamisega aina paremaks. Üleüldiselt on Eesti meediast raske lugeda riigi institutsioonide heast käekäigust, sest Eesti ühiskonnale on omane laimu ja parastamise läbi infot koguda ja seejärel seda „puhta kullana” võtta.

Ajakirjanikele koostatud neljast küsimusest vastas igaüks küll teistest erinevalt, kuid üldjoontes on intervjuudes palju sarnasusi.

Järgnevalt on ära toodud kahe vabalt valitud professionaalse ajakirjaniku vastused küsimustele, kus üks vastab lühidalt ja konkreetselt, teine ajakirjanik seevastu põhjendab oma seisukohti hoopis sügavamalt ja kaalutletumalt. Ülejäänud ajakirjanike vastused olid küllaltki sarnased ja neid ei pidanud autor vajalikuks eraldi kajastada, vaid kirjeldab neid kokkuvõtvalt. Ajakirjanike nimesid siinkohal autor ei avalikusta, kuna eelnevalt lubati vastanutele, et nende andmeid hoitakse konfidentsiaalsetena.

Ajakirjanikud A ja B

1. Kas olete täheldanud, et Justiitsministeerium on seadnud mõningaid piiranguid pressis ja näiteks vanglas kinnipeetavate isikute vahelisele suhtlemisele? Kuidas see Teie tööd mõjutab?

A: Jah olen, muudab töö keerulisemaks ja põhjustab ministeeriumi suhtes pigem negatiivset hoiakut.

B: Piirangud on ja need absoluutselt mõjutavad! Eelkõige möödunud aasta alguses vastu võetud uus kord, et kinnipeetavad ei tohi enam anda teleintervjuusid. Ehk intervjuusid võib kinnipeetav anda ajalehele ja raadiole n.ö diktofoni peale, kuid mitte telekanalile ehk kaamerale. Seda justiitsministeeriumi asekancleri Priit Kama minu jaoks täiesti arusaamatu põhjendusega, mis kõlas umbes nii, et kuna telemeedial on selgelt suurem mõjukus (!), siis teleintervjuud andes tunneks kinnipeetav, et tal on piiramatud õigused. Absurd. Pehmelt öeldes on see rumaluse tippsaavutus, ükskõik, mis põhjendus see võiks ka ametlikult olla.

Nii toimuski ju mullu kevadel absurditsirkus, kui pedofiilia eest vangi pandud Toomas H. Liiv andis telesaatele „Pealtnägija” intervjuu, ent mitte kaamera ees, vaid diktofonile, mis siis telesaates maha mängiti. Kui see ei ole tsirkus kuubis, siis mis see on? Ehk et intervjuu ju toimus, telesaatesse läks ja ka hiljem ülisuurelt „Eesti Ekspressi”, kuid ilma videopildita. Mis siis reaalselt sellega ära hoiti? Mida sellega reaalselt saavutati? Ei muud, kui et

Justiitsministeerium sai kõva kriitika osaliseks ja uus poliitika naerdi üsna krõbedate sõnavõttudega netifoorumites välja. Oli seda siis vaja?

Olen suhelnud kolleegidega Norrast ja Soomest. Tegemist on riikidega, mida peetakse maailma ühtedeks konservatiivseimateks, kuid ometi ei valitse nendes riikides mingeid sarnaseid piiranguid. Milleks siis meile seda vaja? Seni ei ole ma sellele adekvaatset põhjendust kuulnud.

Kujutage nüüd ette, kuidas oleks saanud ilmuda kaks hooaega suurepärase krimisarja „Kuritöö ja karistus“, mis propageeris ilmekalt politsei, prokuratuuri ja kohtute head tööd kuritegevuse vastases võitluses ning kus intervjuueriti kaamerate ees ka tegijaid endid ehk kurjategijaid? Praeguse Kama-poliitika juures oleks see ju võimatu! Ent kas sellest saatest või ükskõik millisest kinnipeetava teleintervjuust on eales sündinud kas või mingi tüli/probleem/kahju Eesti riigile? Või kas te olete tunnetanud, et vangidel on telemeedias vaba mikrofoni, et kohe kui nad tahavad midagi öelda, siis ajakirjanikud tõttavad? Või et üldse oleks vangide teleintervjuusid palju telepildis? Vastus neile on suur-suur EI! Kui keegi oskab mulle tuua mõne vastupidise näite, olen meeleldi valmis temaga väitlema. Ühesõnaga – nii rumalat piirangut annab leiutada! Aplaus!

2. Kas Teie meelest on tänane olukord vanglate ja pressi suhtluse piiramise näol tõlgendatav Justiitsministeeriumi poolse tsensuurina, jõudemonstatsiooniga või muude (sh. kinnipeetavate, kannatanute) huvide kaitsega?

A: Tsensuur

B: Antud juhul olen päri süsteemiga, mis tänasel päeval justiitsministeerium kehtestanud on, sest vanglajuhtide ülesanne ei ole vastata ajakirjanike jooksvatele küsimustele ega raporteerida järjekordsetest töösaavutustest. Selleks ongi ilmselgelt vaja vahemeest ehk pressiesindajat, kes selle töö vanglajuhtide eest ära teeb. Omast kogemusest võib vaid öelda kiidusõnu justiitsministeeriumi pressitalituse kohta, kes on minu küsimustele või päringutele väga lahkelt ja operatiivselt vastanud. Kui tänane süsteem on üldse kellegi huvide kaitseks mõeldud, siis eelkõige ikkagi vanglajuhtide endi kaitseks ja nende töö kergendamiseks. On ju ilmselge, et praeguses laienenud meediamaastikul pöörduvad vanglate teemal küsimustega

justiitsministeeriumi poole inimesed, kes võib olla üldse ei jaga, mis on vahet arestandil ja vahialusel või Murru ja Tallinna vanglal. Nii ongi ju pressitöötaja eesmärk ja ülesanne vabastada vanglajuht selgitustööst ning anda neile lihtne ja arusaadav vastus, millega vanglajuhid ehk alati ei pruugi hakkama saada. Ja miks peakski, keegi ju ei nõua neilt kõrgemat pilotaaži meediaga suhtlemisel. Seejuures pole mul kordagi tekkinud ka probleemi sellega, et kui olen soovinud vanglajuhilt või vangla töötajatelt mingit kommentaari, siis on seda mulle ka vahendatud.

3. Kas võiks öelda, et pressi ja vanglate sh Justiitsministeeriumi vaheline tänane suhtlemine on kriisis, kus ajakirjanduse ja avalikkuse huvisid tõenäoliselt eiratakse?

A: Kriis on palju pakutud, pigem on tegemist ühe inimese (Kama) tarbetu katsega kogu protsessi ülemääraselt ohjata. Aga kasuks selline seis kindlasti ei tule. Pigem vastupidi.

B: Ilmselt ei loe ma piisavalt lehti, kuid mulle tundub, et „kriis“ oleks küll selgelt liialdus ja väärtalt tõlgendatud asjade seis. Mis puudutab vanglatemaatikat, siis selles osas ei ole mul praegu küll suuremaid etteheiteid justiitsministeeriumile, kui seoses seltsimees Kama jabura teleintervjuude keeluga.

Mis puudutab üldiselt justiitsministeeriumi ja meedia omavahelist suhtlust, siis siin ei teeks ma samuti etteheiteid asutuse pressitöötajatele, vaid pigem ministrihärrale, keda arusaamatutel põhjustel valdab kummaline maania. Ehk siis pidev kahtlustamine, et politseinikud on kurjategijad, kes pidevalt ajakirjanikele mingit salainfot lekitavad ja nii objektiivse uurimise löögi alla panevad. Seejuures on lausa halenaljakas kuulata, kuidas džentelmen räägib süütuse presumptsioonist, mõistes ise politseinikud otseselt ja avalikult enne tõe tuvastamist hukka. Eriti halenaljakas on see kontekstis Kristjan Rahnu kaasus, kus üks eraisik saatis ajakirjanikele kümnevõistleja tegude kohta pika ja põhjaliku kirja. Ajakirjanikud, kes võinuks ainuüksi selle põhjal suure meediamulli puhuda, ei tormanud infot avalikustama, vaid edastasid selle politseile. Kannatades ja oodates rohkem kui kuu aega vaikuses ja saladust hoides avaldasid nad loo alles siis, kui politsei oli kuulsa sportlase kinni pidanud. Seejuures avaldati loos üksnes see info, mille oli ajakirjanikele juba poolteist kuud tagasi saatnud Kristjan Rahnu vaenlane ja kes ei ole politseinik. Nagu reeglid ette näevad

võeti kommentaar ka prokurörielt, kes info kinnituseks luges ette paragrahvid, millede järgi Rahnule kahtlustused esitati. Ei muud. Millisest politsei järjekordselt infolekkitamisest me siis antud juhul räägime? Ei mõista.

4. Kas Teie arvates on märgata tendentse, et pressiteade vanglates toimunud negatiivsest vahejuhtumist ilmub tavaliselt väikese “uudisnupuna”; vangla töövõidud aga korraliku uudisjutuna? Kuidas avalik arvamus sellisele stiilile võiks reageerida?

A: Avalik arvamus siinkohas ei muutu, sest asjade sisu teavad vaid kinnipeetavad, vanglapersonal ja mingil määral ka ajakirjanikud.

B: Kui Teile on tõepoolest selline tunne jäänud, siis näitab see eelkõige justiitsministeeriumi pressitöötajate suurt professionaalsust ja ajakirjanike saamatust. PR-töötajate eesmärk ongi teatavasti oma asutust võimalikult hästi müüa ehk näidata teda positiivses valguses, ja on ilmselge, et negatiivsemad juhtumid kirjutatakse lahti kolmel-neljal real ehk niivõrd väikeses mahus kui võimalik. Kui mina ajakirjanikuna ei oska nende ridade taha näha ja neile kõlavamat täiendust otsida, siis on pigem viga ju minus.

Autori arvates võib märgata eeltoodud intervjuudes palju negatiivseid emotsioone kehtestatud uute reeglite ja meediasuhtluse üle, mis valitseb Justiitsministeeriumi, täpsemalt selle asekancleri ja ajakirjanike vahel. Olukord ei ole ajakirjanike arvates aga siiski lootusetu ega inimvõimete piiridest väljunud. Autoril on heameel tõdeda, et ajakirjanikud ei pea kujunenud olukorda veel päris suhtlemiskriisiks, vaid lihtsalt väga tugevalt ülereguleerituks. Samal seisukohal oli ka Ainar Ruusaar konverentsil „Isikuandmete kaitse ja meedia“.

KOKKUVÕTE

Käesoleva lõputöö raames läbi viidud uurimuse tulemusena võib tõdeda, et Eesti vanglasüsteemi usaldusväärsus ei ole üldsuse arvates kõrge ja vanglate maine ei ole hea. Autor on seisukohal, et antud olukord vajaks kindlasti parandamist, seda saab kõige paremini teha meedia kaudu. Üldsus on arvamusel, et kõik ajakirjanduses vanglaid kajastatav informatsioon ei pruugi olla tõsi, vanglate töövõite peetakse pigem propagandaks.

Teine huvitav asjaolu on, et üldsus tõenäoliselt ei teagi, mis toimub seespool vanglamüüre tegelikult, vaid ollakse endiselt arvamusel, et vanglas on julm ja ebaõiglusest pakatav keskkond. Ühtlasi ei omata ülevaadet, milline on see keskkond, kus viiakse läbi resotsialiseerimist kinnipeetavatele isikutele.

Oluline roll mainekujunduses on olnud vanglate varasemal ebapopulaarsusel, teisalt on autori arvates meedia teinud vanglasüsteemi mainele viimasel ajal rohkem negatiivset reklaami kui positiivset. Seetõttu on mõistetavad ka üldsuse negatiivne arvamus vanglasüsteemist ning samal ajal ka Justiitsministeeriumi seatud teatavad piirangud kinnipeetavate ja meedia suhtlemisele. Kehtestatud piiranguid peetakse ajakirjanike seas osaliseks tsensuuriks, mis omakorda motiveerib neid rohkem otsima vanglate tegevusest pigem negatiivseid ja kõmu tekitavaid uudislugusid.

Kinnipeetavate võimalikul suhtlemisel meediaga on peamiseks probleemiks asjaolu, et kinnipeetav võib antava intervjuu ajal esitada ebamõistlikku, -olulist või teadlikult väära ja moonutatud informatsiooni, mille ümberlukkamiseks ja avalikkuse ees faktidega tõseks muutmine kujuneks vanglatele või Justiitsministeeriumile väga tömahukaks ja keeruliseks. Sageli on enda süütuse tõestamine oluliselt keerulisem, kui alusetu ja ebaõiglane süüdistamine ja selle kergekäeliselt uskuma jäämine.

Autor on seisukohal, et meedia ja kinnipeetavate suhtlusega seonduv on hetkel Justiitsministeeriumi poolt veidi üle reguleeritud ja - reageeritud, mistõttu on ajakirjanikud justiitsüsteemist põhjendatult ebaleval seisukohal. Olgugi, et olukorda ei pea ajakirjanikud veel katastroofiliseks, on autori arvates muretsemiseks põhjust enam kui küllaga.

SUMMARY

Villu Kurviste's bachelor's thesis is written on the subject „Inmates' communication with the media” (2008).

Thesis consists 44 pages and contains 2 parts. 22 different resources have been used on compiling the thesis. Kurviste's bachelor's thesis is written in estonian, the summary is also in english.

The purpose of this bachelor's thesis is to define the difficulties of the communication between the inmates and the media, also to study the related ethical conflicts and different issues that might form from this communication.

The objective of this thesis is to ascertain the issues of the subject and to offer different possible solutions to improve the communication between the Department of Justice and the media.

In the theoretical part of the thesis different angles of the communication between he inmates and media have been pointed out, also the complexity of this communication and the various risks on this matter.

In the exploratory part of the thesis two different examination methods have been used, case examination as qualitative method and a questionnaire as quantitative method. The subjects of the questionnaire were random persons who had had no connections with the prison or justice system. The number of the persons who answered the questionnaire is 63. In order to obtain better overview, 4 journalists evaluated the matter and gave their opinion.

As a result of the research can be concluded that the standing of the penitentiary system and also the standing of the justice system are rather low. It could be lifted by media but in order to do so the relations between the media and the justice system should be improved first.

KASUTATUD KIRJANDUS

1. Aasma, K. 2008. Pressinõukogu: *Toimetustel on õigus ise allikaid valida*- Postimees 29.04.2008
2. Cialdini, R. B. 2005. *Mõjustamise psühholoogia*. Tallinn: Pegasus.
3. Euroopa vanglareeglistik II osa artikkel 24.12.
4. Isikuandmete kaitse seadus.
5. Jõgi, A. 2008. *Justiitsministeerium salastas vangide seksi uuringu*- Tartu Postimees. 20.30.2008
6. Kagge, R. 2008. *Kristjan Rahmul lasub bordelliäri kahtlus*- Postimees. 20.02.2008
7. Kalla, K. 2007. *Neljanda seisuse võlu ja valu*- Pärnu Postimees. 25.07.2007
8. Kidron, A. 2008. *Urija käsiraamat*. Tallinn: Mondo.
9. McKay, M Ph. D. Davis, M Ph. D. Fanning, P. 2000. *Suhtlemisoskused*. Tartu: Väike Vanker.
10. McQuail, D. 2000. *McQuaili massikommunikatsiooni teooria*. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.
11. Nurmoja, M. 2002. *Suhtlemispsühholoogia*. Tallinn: Sisekaitseakadeemia.
12. Past, A. 2005. *Juhtimine ja suhtekorraldus*. Aune Past ja Kirjastus Pegasus.
13. Rees, N. 1995. *Head kombed*. Tallinn: Kirjastus Perioodika.
14. Sorlin, P. 1994. *Mass media*. London & New York: Routledge.
15. *Vangistusseadus*.
16. <http://www.eall.ee/eetikakoodeks.html>
17. http://www.aktiva.ee/11041/Text/10_reeglit_meediaga_suhtlemiseks.html?Session=127e68980f21e956afa780e1d0c7852a
18. <http://www.riigikogu.ee/rva/toimetised/rito13/artiklid/11kivirahk.htm>
19. <http://www.avalikteenistus.ee/?id=12482>
20. <http://vurle.blogspot.com/2005/11/ilves-ajakirjanikud-kui-neljas-seisus.html>
21. <http://www.vangla.ee/12541>
22. <http://www.imdb.com/find?q=prison;s=tt;tgenre=Action>

LISAD

Lisa 1. Eesti ajakirjanduseetika koodeks

1. Üldised põhimõtted.

1.1. Demokraatliku ühiskonna toimimise eeltingimus on kommunikatsioonivabadus. Vaba ajakirjandus on selle tingimuse saavutamise vahend ja eeldus.

1.2. Ajakirjandus teenib avalikkuse õigust saada tõest, ausat ja igakülgselt teavet ühiskonnas toimuva kohta. Ajakirjanduse üks peamine kohustus on ühiskonnas kriitiliselt jälgida poliitilise ja majandusliku võimu teostamist.

1.3 Vaba ajakirjandust, kui ta täidab kehtivaid õigusakte, ei tohi mingil moel piirata ega takistada info kogumisel ja avaldamisel.

1.4 Ajakirjanik vastutab oma sõnade ja loomingu eest. Ajakirjandusorganisatsioon kannab hoolt selle eest, et ei ilmuks ebatäpne, moonutatud või eksitav informatsioon.

1.5 Ajakirjandus ei tohi oma tegevusega kellelegi tekitada põhjendamatuid kannatusi, veendumata, et avalikkusel on tõesti vaja seda informatsiooni teada.

1.6. Poliitilist ja majanduslikku võimu ning avalikkusele olulist informatsiooni valdavaid inimesi käsitleb ajakirjandus avaliku elu tegelastena, kelle tegevuse üle on ajakirjanduse tavalisest suurem tähelepanu ja kriitika õigustatud. Samuti käsitleb ajakirjandus avaliku elu tegelastena neid, kes teenivad elatist enda isiku või loomingu eksponeerimisega.

2. Sõltumatus.

2.1. Ajakirjanik ei võta vastu ametikohti, soodustusi, tasu ega kingitusi, mis tekitavad seoses tema ajakirjanikutööga huvide konflikti ja võivad vähendada tema usaldusväarsust.

2.2 Ajakirjanik, kes edastab rahandus- ja majandusalast informatsiooni, ei tohi seda levitada eraviisiliselt ega kasutada isiklikes huvides.

2.3 Ajakirjanik ei tohi olla kajastatava asutuse või institutsiooni teenistuses.

2.4. Toimetuse töötajat ei saa tööalaselt kohustada kirjutama või tegema midagi taolist, mis on vastuolus tema isiklike töökspidamistega.

3. Ajakirjanik ja informatsiooniallikas

- 3.1. Ajakirjanik, kogudes materjali avaldamise/edastamise jaoks, peab teatama vestluspartnerile, et ta on ajakirjanik ja millise väljaande/jaama juurest. Soovitav on teatada ka, mille jaoks informatsiooni kogutakse.
- 3.2. Ajakirjanik ei või kuritarvitada meediaga suhtlemisel kogenematuid inimesi. Enne vestlust selgitatakse räägitu võimalikke tagajärgi.
- 3.3. Ajakirjanik peab rangelt kinni informatsiooniallikale antud lubadustest ja väldib lubadusi, mida ta ei suuda täita.
- 3.4. Ajakirjandusel on moraalne kohustus kaitsta konfidentsiaalseid informatsiooniallikaid.
- 3.5. Toimetus kontrollib, eelkõige kriitilise materjali korral, informatsiooni tõesust ja allikate usaldusväärsust. Ka juhul kui avaldatava/edastatava materjali autoriks ei ole toimetuse töötaja, kontrollib toimetus oluliste faktide tõesust.
- 3.6. Lapsi tuleb üldjuhul intervjuuerida või temast ülevõtteid teha lapsevanema või lapse eest vastutava isiku juuresolekul või nõusolekul. Sellest reeglist võib teha erandeid, kui intervjuu kaitseb lapse huve või kui ta on niigi avalikkuse tähelepanu all.
- 3.7. Ajakirjanik kasutab heli- ja pildiülevõtete ning informatsiooni hankimisel ausaid võtteid, välja arvatud juhtudel, kui avalikkuse huvid nõuavad sellise informatsiooni avaldamist, mida pole võimalik hankida ausal viisil.
4. Avaldamisreeglid.
 - 4.1. Uudised, arvamused ja oletused olgu selgelt eristatavad. Uudismaterjal põhinegu tõestataval ja tõenditega tagatud faktilisel informatsioonil.
 - 4.2. Konflikti sisaldava materjali puhul peab ajakirjanik ära kuulama kõik osapooled.
 - 4.3. Ei sobi rõhutada rahvust, rassi, religioosset või poliitilist kuuluvust ega sugu, kui sellel pole uudisväärtust.
 - 4.4. Ajakirjandus ei või inimest käsitleda kurjategijana enne sellekohast kohtuotsust.
 - 4.5. Enesetappude ja enesetapukatsete uudisväärtust tuleb tõsiselt kaaluda.
 - 4.6. Andmeid ja arvamusi konkreetsete inimeste tervisliku (nii vaimse kui füüsilise) seisundi kohta ei avaldata, välja arvatud juhul, kui inimene on andmete avaldamisega nõus või kui niisuguste andmete avaldamist nõuab avalikkuse huvi.
 - 4.7. Vanemate vaidlusi laste hooldusküsimuste üle üldjuhul ei kajastata.
 - 4.8. Avaldades materjale õigusrikkumistest, kohtuasjadest ja õnnetustest peab ajakirjanik kaaluma, kas asjaosaliste identifitseerimine on tingimata vajalik ja milliseid kannatusi võib see

asjaosalistele põhjustada. Ohvreid ja alaealisi kurjategijaid üldjuhul avalikkuse jaoks ei identifitseerita.

4.9. Inimese eraelu puutumatust rikkuvaid materjale avaldatakse vaid juhul, kui avalikkuse huvid kaaluvad üles inimese õiguse privaatsusele.

4.10. Tsitaatide, fotode, heli- ja videomaterjali kasutamisel originaalist erinevas kontekstis tuleb olla ettevaatlik. Eksitus-ohtlik montaaž, samuti heli või pildi moonutus olgu varustatud asjakohase märke või teadustusega.

4.11. Fotod, fotode allkirjad, pealkirjad, juhtlaused ega saatetutvustused ei või auditooriumi eksitada.

4.12. Välisautori poolt loodud ajakirjandusliku materjali sisu, konteksti ja avaldamisaega ei ole hea muuta autori teadmise ja nõusolekuta.

5. Vastulause.

5.1. Kui kellegi kohta avaldatakse tõsiseid süüdistusi, tuleks talle võimaluse korral pakkuda kommentaari võimalust samas numbris või saates.

5.2. Vastulausega on õigus parandada avaldatud materjalis esinevaid faktivigu ja tsitaate. Vastulauseks ei saa nõuda rohkem ruumi/aega, kui oli kasutada kriitikaks. Vastulause tuleb avaldada viivitusteta ja märgataval kujul, ilma toimetusepoolsete hinnanguliste kommentaarideta.

5.3. Ebaõige informatsiooni ilmumise korral tuleb avaldada parandus.

6. Reklaam.

6.1. Reklaam ja suhtekorraldusmaterjal olgu auditooriumi jaoks selgelt eristatud ajakirjanduslikust tekstist/pildist.

6.2. Ajakirjanikud ja alalised välisautorid ei edasta samas kanalis reklaamteateid ega kirjuta oma väljaandes oma nime all kommertstekste.

6.3. Toodet või kaubamärki esitletakse ajakirjanduslikus materjalis vaid juhul, kui see on põhjendatud.

6.4. Tarbijale suunatud ajakirjandusliku materjali puhul peab auditooriumile selgitama, kuidas vastavate toodete valik tehti ning kuidas tooteid testiti.

Lisa 2. Ajakirjanikele koostatud küsimustik

Tere!

Minu nimi on Villu Kurviste, ma õpin Sisekaitseakadeemia justiitskolledži III kursusel ja käesoleval hetkel kirjutan oma lõputööd teemal „Kinnipeetavate suhtlemine meediaga“.

Teie vastused aitaksid minul välja selgitada lõputöö teemaga seonduvalt kirjutava pressiloolset nägemust.

Villu Kurviste

1. Kas olete täheldanud, et Justiitsministeerium on seadnud mõningaid piiranguid pressil ja näiteks vanglas kinnipeetavate isikute vahelisele suhtlemisele? Kuidas see Teie tööd mõjutab?
2. Kas Teie meelest on tänane olukord vanglate ja pressil suhtluse piiramise näol tõlgendatav Justiitsministeeriumi poolse tsensuurina; jõudemonstratsiooniga või muude (sh. kinnipeetavate; kannatanute) huvide kaitsega?
3. Kas võiks öelda, et pressil ja vanglate sh. Justiitsministeeriumi vaheline tänane suhtlemine on kriisis, kus ajakirjanduse ja avalikkuse huvisid tõenäoliselt eiratakse?
4. Kas Teie arvates on märgata tendentse, et pressiteade vanglates toimunud negatiivsest vahejuhtumist ilmub tavaliselt väikese "uudisnupuna"; vangla töövõidud aga korraliku uudisjutuna? Kuidas avalik arvamus sellisele stiilile võiks reageerida?

Täna !

Lisa 3. Vabalt valitud inimestele koostatud küsimustik

Tere!

Minu nimi on Villu Kurviste, ma õpin Sisekaitseakadeemia justiitskolledži III kursusel ja käesoleval hetkel kirjutan oma lõputööd teemal „Kinnipeetavate suhtlemine meediaga“.

Teie vastused aitaksid minul välja selgitada lõputöö teemaga seonduvalt avaliku arvamuse seisukohta.

Märkige isikliku veendumuse kohane vastus ristiga !

1. Ajakirjandus ei kajasta vanglates toimuvat objektiivselt

Täiesti nõus

Pigem nõus

Pigem ei ole nõus

Ei ole üldse nõus

2. Minu arvates vanglate suhtes on avalikkusel põhjendamata eelavamused

Täiesti nõus

Pigem nõus

Pigem ei ole nõus

Ei ole üldse nõus

3. Olen kindel, et vanglates on olukord tunduvalt hullem, kui ajakirjandus seda käsitleb

Täiesti nõus

Pigem nõus

Pigem ei ole nõus

Ei ole üldse nõus

4. Olen kindel, et ajakirjandus käsitleb vanglates toimuvat liiga karmilt ja kohati tõde moonutades

Täiesti nõus

Pigem nõus

Pigem ei ole nõus

Ei ole üldse nõus

5. Ajakirjanduses kirjeldatud vanglate tövõidud on propaganda ega kajasta täit tõde

Täiesti nõus

Pigem nõus

Pigem ei ole nõus

Ei ole üldse nõus

6. Ajakirjanduses kirjeldatud kõik halb ja negatiivne vanglate teemal ei kajasta täit tõde.

Täiesti nõus

Pigem nõus

Pigem ei ole nõus

Ei ole üldse nõus

7. Liiga palju on eelarvamusi vanglate ja vanglateenistuse negatiivsuse kohta.

Olukord vanglates on tunduvalt parem.

Täiesti nõus

Pigem nõus

Pigem ei ole nõus

Ei ole üldse nõus

Täna !